

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Waarom universele
wijsheden zo snel in
verval raken

Het mysterie van
bewustzijn

De betekenis van
stilte

Gandhi over de
wereldbeschaving
van de toekomst

Hoe wordt een
planeet geboren?

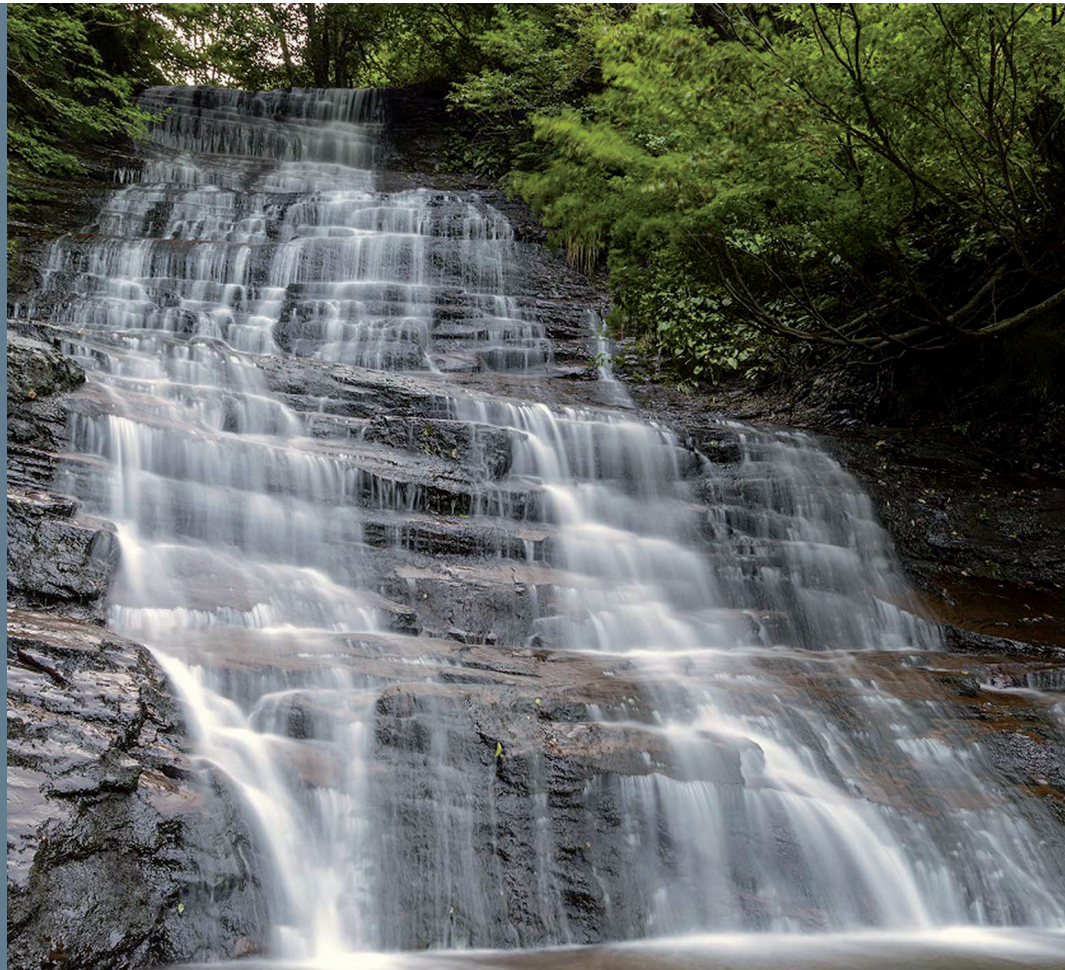

Foto omslag:

De Mens is te beschouwen als een stroom van bewustzijn met vele lagen. Waterval in Furukuchi, Japan.

Licht op ...

Waarom universele wijsheden zo snel in verval raken

p. 70

Als de mensheid al vele miljoenen jaren onderricht heeft gehad van de meest gevorderde denkers, waarom gaat deze kennis dan steeds weer verloren? Waarom moet die universele boodschap steeds weer opnieuw gebracht worden?

Herman C. Vermeulen

Het mysterie van bewustzijn, deel 1

p. 73

Wat is bewustzijn en waar komt het vandaan? Kan het mysterie opgelost worden?

Barend Voorham

De betekenis van stilte

p. 80

Vrijwel iedereen heeft wel eens de gewaarwording van innerlijke stilte. Ons bewustzijn ervaart iets van een hoge geestelijke kwaliteit waar we vaak geen concrete omschrijving voor hebben. Wat is de diepere betekenis van stilte?

Rob Goor

Gandhi over de Theosofie en de wereldbeschaving van de toekomst, deel 2

p. 84

Tijdens de 138e Conventie van de Theosophical Society Adyar hield James Tepfer, aangesloten bij de United Lodge of Theosophists, een inspirerende lezing over Gandhi. Het leven en werk van Gandhi zijn nu nog steeds een inspiratiebron voor een nieuwe, rechtvaardige en harmonieuze wereld, zoals duidelijk gemaakt zal worden in dit tweede deel van James Tepfer's lezing.

James Tepfer

M.K. Gandhi in Pune, in 1944.

Theosofie in de natuur

Hoe wordt een planeet geboren?

p. 93

Hoe wordt een planeet geboren? Vragen als deze worden ons regelmatig gesteld door geïnteresseerden die willen zien of ze het grondidee van de Theosofia, dat alles leeft, overal kunnen herkennen. Immers, als alles leeft en alle wezens zich steeds weer belichamen, dan moet er bij zonnewezens en planeetwezens ook zoiets zijn als een geboorteprocess.

Henk Bezemer

Uw vragen

98

- » Geweten
- » De aard van ons ZELF: Ātman
- » Rituelen
- » Zintuigen
- » Hoe maakt een leraar in een leerling iets wakker?

Licht op ...

Waarom universele wijsheden zo snel in verval raken

Als de mensheid al vele miljoenen jaren onderricht heeft gehad van de meest gevorderde denkers – wezens die ons ver vooruit zijn in kwaliteit van het denken en vele malen ruimere inzichten hebben dan wij – waarom gaat deze kennis dan steeds weer verloren? Waarom moet die universele boodschap steeds weer opnieuw gebracht worden? Kortom, waarom vervallen universele wijsheden zo gemakkelijk?

De Theosofia leert ons, en daarvoor geven H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* en G. de Purucker in zijn boeken ons ook vele aanwijzingen, dat zo'n achttien miljoen jaar geleden de eerste vonken van menselijk denkvermogen in ons opvlamden, door de inspirerende invloed van verder gevorderde wezens, de zogenoemde *mānasaputra's*. De eerste Leraren waren goden: we kregen direct onderricht van deze *mānasaputra's*.

Natuurlijk was er in die fase in onze menselijke ontwikkeling slechts sprake van een rudimentair begin van het denken. Vanaf toen werden we voortdurend geïnspireerd en geholpen door Leraren om dat beginnende vermogen verder te ontwikkelen. En we zijn nog steeds volop bezig dat eerste begin wat verder tot ontwikkeling te brengen. We zijn nog bij lange na niet toe aan de volledige ontwikkeling van ons denkvermogen.

Dat al deze instructies niet geheel succesvol zijn verlopen, laat onze geschiedenis wel zien. Wijsheid voert zeker niet de boventoon in onze samenleving. Hoe succesvol de pogingen van de Leraren waren laat zich afmeten aan het feit dat vanaf die start, achttien miljoen jaar geleden, steeds opnieuw Leraren nodig waren. Na de genoemde *mānasaputra's* kwamen er talloze boodschappers zoals Pythagoras, Plato, Gautama de Buddha, Lao-tse, Jezus van Nazareth, Blavatsky en vele anderen. Zij waren en zijn er om die kennis in stand te houden.

Wat zijn die universele wijsheden?

De universele wijsheden die onderwezen werden en worden, zijn in hun basis eenvoudig. In kernachtige vorm zijn ze te vinden in de drie grondstellingen van *De Geheime Leer* en de zeven Juwelen van Wijsheid. Deze zeven Juwelen van Wijsheid zijn in compacte vorm en in hun onderling verband terug te vinden in de werken van G. de Purucker. In deze vorm zijn ze goed te overzien. Als we vervolgens meer kennis van details willen krijgen, wordt de studie veel moeilijker, naar het ons toeschijnt. Toch blijven de processen op alle gebieden dezelfde.

Maar wat we bovenal in het zicht moeten houden: de lessen van de Leraren waren niet alleen technisch van aard. De ethische en morele lessen, de kennis van de eenheid en de onderlinge verbondenheid, en de consequenties daarvan, die zijn het belangrijkste.

Van propositie naar hypothese: hoe je je begrip laat groeien

We starten met een beetje filosofie, een abstracte benadering hoe we waarheid kunnen opbouwen. Hoe

kunnen we de leringen die ons zijn aangereikt door vergevorderde Leraren overdenken en zo tot groter begrip komen? Dit kan door te werken van propositie naar hypothese.

Om te beginnen: wat is een propositie, zoals de drie fundamentele proposities van *De Geheime Leer*?

Propositie:

(filosofie) een basis voor de redenering, *zonder enige aanname* van de waarheid ervan. Een statement dat een concept uitdrukt.

En wat is een hypothese, volgens *Oxford Dictionary*?

Hypothese:

een voorgestelde verklaring op basis van *beperkt bewijs* als uitgangspunt voor verder onderzoek.

Beide hebben dus onderzoek en bewijsvoering nodig ...

Een propositie wordt ook wel een grondstelling genoemd. Het is een groots filosofisch beeld, een universele waarheid. Het is een visie met zeer grote diepgang en dus vergaande gevolgen, waarop verder geredeneerd kan (moet) worden om zo een steeds groter beeld op te bouwen. Dit is een continu proces.

Van proposities zijn vele voorbeelden te geven, ook uit de wetenschap. Een ervan is de wet van Archimedes. Deze gaat over de hydrostatica: over het drijfvermogen van voorwerpen in vloeistoffen of gassen. Andere voorbeelden zijn de zwaartekrachtwet van Newton en de relativiteitswet van Einstein.

Als we met zo'n propositie, zo'n grondstelling aan de slag gaan en willen kijken wat de praktische betekenis ervan is, komen we op het gebied van de hypothesen. Zomaar geloven willen we niet, doen we niet. Voor zover we de propositie begrijpen, kunnen we die testen door te kijken naar passende praktische voorbeelden. Zo bouwen we voor onszelf een beeld op, een hypothese. Dat is een dynamisch proces, ons beeld groeit terwijl we steeds meer bewijzen zien uit onze eigen wereld. Ons beeld, onze hypothese, die afgeleid is van de propositie of grondgedachte, wordt zo steeds completer.

Laten we een redelijk makkelijk voorbeeld nemen. De tweede grondstelling, 'alles is onderhevig aan cycliciteit', kunnen we eenvoudig herkennen in het dagelijks leven. Denk aan dag en nacht, de seizoenen, de cyclische beweging van de planeten rond de zon, terugkerende gebeurtenissen in ons leven, enzovoort. We kunnen, binnen de grenzen van ons bewustzijn, die grondstelling duidelijk herkennen.

Het wordt al iets moeilijker met de baan van de planeten rond de zon. We krijgen hulp van onze astronomische vrienden, die immers hun observaties aan iedereen beschikbaar stellen. Als we van hun informatie uitgaan, nemen we niet zelf waar. Dan gaan we uit van vertrouwen in de gegevens van anderen. Als we het zelf willen onderzoeken, moeten we wat meer moeite doen. Dan moeten we op regelmatige basis door de telescoop kijken en onze waarnemingen vastleggen. Dan wordt het iets van jezelf.

Een consequentie van het algemene principe van cycliciteit is reïncarnatie. Ook dat kunnen we controleren in onze eigen leefwereld.

Je mag nu stellen: 'Zover ik het kon onderzoeken, ben ik tot de conclusie gekomen dat cycliciteit een algemeen feit is.' Anderen hebben andere waarnemingen kunnen doen, die aanvullende aanwijzingen gaven. Maar je eigen waarnemingen zijn maatgevend. Daarmee bouwde je jouw hypothese, jouw beeld op. Je kon de tweede grondstelling in *De Geheime Leer* onderbouwen zover als jij dat kon ervaren. En dat ervaren is iets van jezelf: het is geen geloof en ook geen aanname op basis van vertrouwen. Je kunt nu terecht zeggen: *naar het mij toeschijnt*, klopt dit.

Ook aan de andere voorbeelden van proposities wordt nog steeds onderzoek gedaan. De relativiteitswet van Einstein is nog steeds niet volledig bewezen. Archimedes' wet is niet universeel geldig, zoals dat in zijn tijd gedacht werd. Hij is incompleet, want het resultaat hangt ook af van de zwaartekracht. Als die anders is, gedragen de vloeistoffen zich ook anders. Newton's zwaartekrachtwet geeft wel een goede formule voor

het gedrag van massa's onderling, maar wat zwaartekracht is, is binnen de wetenschap nog steeds onbekend.

Voorbeelden van verval van universele wijsheid

Het is dus mogelijk je visie steeds universeler en wijzer te maken. Maar er zijn jammer genoeg vele voorbeelden te noemen van het verval van universele wijsheden. We zullen proberen de kern van het probleem te geven. De eerste en duidelijkste vorm van verval is het misbruik van de kennis die gegeven wordt. We spreken van misbruik als men eigen voordeel nastreeft, als men andere mensen manipuleert om er zelf beter van te worden. Een andere, moeilijker herkenbare vorm is het verloren gaan van de kennis van de leringen. Men begrijpt ze niet meer en gaat ze verabsoluteren. Denk bijvoorbeeld aan de eerste grondstelling van *De Geheime Leer*, die ons leert dat het Geheel *oneindig* is. Om het oneindige te kennen, is een oneindige tijd nodig. Je een voorstelling maken van het oneindige is niet mogelijk. Deze visie vinden we nog wel terug in de Islam, in de gedachte dat Allah grenzenloos en overal is. We vinden het in het klassieke Jodendom, waar het hoogste niet benoemd mag worden. En we lezen in de *Tao Teh King* van Lao-tse, dat het begrip Tao niet uitgedrukt kan worden.

En toch gebeurt dit wel: men probeert voor zich er een eigen voorstelling van te maken. De vraag, welke naam en betekenis aan het AL gegeven kan worden, is de bron van veel strijd. Als we naar de laatste tweeduizend jaar van onze cultuur kijken, zien we hierover grote problemen optreden.

Redenen van verval

Nu is er geen enkel principieel bezwaar tegen het verwoorden van deze diepe en verheven leringen in eigen beelden, als we ons maar realiseren dat het onze eigen, cultuurafhankelijke gedachtebeelden zijn, passend bij onze lokale tradities. Het is niet *per se* verkeerd deze leringen in een cultuurafhankelijke bewoording over te dragen, als we ons daarvan bewust zijn. Maar het universele gaat verloren als we onze eigen visies verheffen tot dogma, tot wet. Verval treedt heel snel op als we die universele begrippen gaan inpakken zoals wij het begrijpen en stellen 'dat het zo is en niet anders'. Het gevolg is een strijd welke interpretatie nu 'de juiste' is. Uit dergelijke verschillen in traditionele opvatting kwam – en komt nog steeds – veel strijd voort, tot aan oorlogvoering toe.

De moeilijkheid ontstaat uit het feit dat er zeer abstracte begrippen worden onderwezen, die ons denken te boven gaan. Kijk bijvoorbeeld naar de eerste grondstelling, waar wordt gesproken over oneindigheid, onveranderlijkheid en alomtegenwoordigheid: begrippen die niet in hun volledigheid te omvatten zijn. We zullen het dus altijd moeten doen met een beperkt begrip ervan. Wat kan je dan toch doen? *Erover blijven nadenken*: zo zal je begrip groeien. Het artikel over bewustzijn in dit nummer, van Barend Voorham, geeft ons hierover veel uitleg.

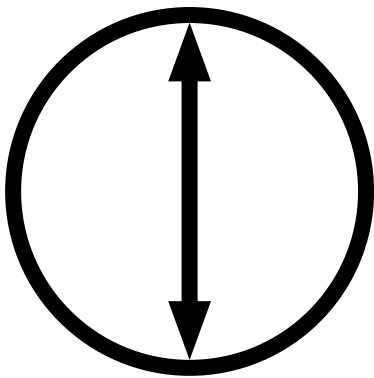
Hoe voorkomen we verval?

In de woorden 'naar het mij toeschijnt' ligt de houding besloten die elk verval kan voorkomen. Op basis van dit standpunt kan je met iedereen gedachten en ervaringen uitwisselen, wat kan leiden tot verdieping en tot meer huiswerk, omdat je je eigen waarnemingen aan een nader onderzoek onderwerpt.

Op hetzelfde moment dat we vergeten dat onze ideeën onze eigen inzichten zijn – aangevuld met de ideeën die anderen ooit aan ons hebben voorgelegd of opgelegd zonder dat we ze zelf hebben getoetst – hebben we de basis voor verval gelegd. En als we daarin volharden en niet tot enige bezinning kunnen komen, produceren we in de kortste keren een conflict of zelfs een oorlog.

Hieruit zie je gelijk hoe groot de verantwoordelijkheid is die wij hebben om de drie grondstellingen niet te laten vervallen tot een geloof. En dat geldt natuurlijk ook voor veel andere onderwerpen. Het is onze eigen verantwoordelijkheid om niet tot geloof te vervallen, door alle dingen, ook zogenoemde wetenschappelijke uitspraken, zelf te onderzoeken.

Herman C. Vermeulen

Het mysterie van bewustzijn, deel 1

Soms kijken we met ontzag naar de nachtelijke sterrenhemel. In stilte verwonderen we ons over het mysterie van de kosmos. Soms ook kijken we in de ogen van een medemens en het lijkt wel of we dan hetzelfde mysterie zien. En dat is ook zo, want het mysterie van de kosmos is hetzelfde als dat van de mens: het is het mysterie van bewustzijn.

Nu wordt het begrip ‘mysterie’ meestal opgevat als een onoplosbaar raadsel. Wij menen echter dat het opgelost kan worden, althans tot op zekere hoogte. Die oplossing ligt in ons eigen bewustzijn. Laten we daarom proberen te ontdekken wat bewustzijn is.

Kerngedachten:

- » Alles is bewustzijn.
- » Geest en stof zijn toestanden van bewustzijn.
- » Bewustzijn is het vermogen om te (re)ageren en waar te nemen.
- » Bewustzijn bestaat altijd in relatie met ‘iets’ wat zich ergens van bewust is.
- » Het universum is gemanifesteerd bewustzijn.
- » Elk bewustzijn is beperkt en verandert voortdurend.
- » Zelfbewustzijn: zichzelf waarnemen en daarop reageren.

Er zijn twee fundamenteel van elkaar verschillende visies die de vraag wat bewustzijn is, proberen te beantwoorden: het materialisme en het spiritualisme.

Het materialisme zegt dat bewustzijn een bijproduct van de materie is en in het bijzonder van onze hersenen. Het spiritualisme beweert dat *alles* bewustzijn is.

Als je zoiets voor de eerst keer hoort, klinkt dat natuurlijk vreemd, maar als je onbevangen dit idee probeert te begrijpen, zul je merken dat het op zijn minst heel logisch is, en dat het bovendien allerlei psychologische verschijnselen en raadsels kan verklaren.

Wat is bewustzijn?

De vraag wat bewustzijn is, zou je met een wedervraag kunnen beantwoorden: wat is *geen* bewustzijn?! Nu is het begrip bewustzijn moeilijk te omschrijven. Toch kunnen we een

aantal kenmerken opnoemen waaraan het voldoet. Bewustzijn is leven en alles wat leeft kan zichzelf in beweging brengen. *Een* bewustzijn kan daarom ageren en reageren, zoals het ook het voorwerp van acties van andere bewustzijnen kan zijn. Een bewustzijn is dus synoniem met een wezen, een levende entiteit.

Ter verduidelijking willen we het volgende nog hieraan toevoegen. Ageren is handelend optreden, in actie komen. Reageren is optreden naar aanleiding van iets wat gebeurt, naar aanleiding van een prikkel, een daad of een uitspraak van een ander. Vaak is het moeilijk vast te stellen of iets een actie of reactie is, omdat er altijd iets is voorafgegaan aan een actie.

In het licht van bewustzijn kun je actie en reactie heel goed samenvatten met het begrip ‘waarnemen’. Je moet je dan wel goed realiseren dat waarnemen niet alleen visuele waar-

neming is. Iets met je ogen waarnemen is slechts een van de vele manieren van waarneming. We nemen met ons hele wezen waar, met alle zeven zintuigen, en ook op verschillende gebieden.

Het waarnemen heeft altijd twee richtingen: we ontvangen een prikkel, worden aangeraakt en interpreteren die aanraking of prikkel. We kijken, voelen of zenden bijvoorbeeld een gedachte uit en we ontvangen een reactie. Dit is een zeer dynamisch proces. Op een dag komen er duizenden, zo niet miljoenen prikkels op ons af. Waarnemen is dan ook geen passief gebeuren. Feitelijk projecteert het bewustzijn zich op het object van waarneming. Het werpt als het ware vanuit zichzelf een bundel licht, met een eigen persoonlijk spectrum, zodat het zich het waargenomen bewust wordt overeenkomstig zijn eigen karakteristiek.

Bewustzijn wordt ook wel omschreven als besef. Er wordt dan veelal bij gezegd: een besef hebben van jezelf. Dat is echter een bepaalde vorm van bewustzijn. Daarover straks meer.

Nu zijn wij, mensen, wellicht geneigd om ageren, reageren en waarnemen alleen op te vatten zoals wij mensen dat doen. Wij mensen zijn denkers, en onze waarnemingen

en acties hebben daarom altijd te maken met ons denkvermogen. Er zijn echter talloze andere manieren van waarnemen. Wat we in de dierenwereld instinct noemen, is ook waarnemen. Honden bijvoorbeeld nemen vaak de voornemens van hun baasje waar. Als een hondeneigenaar alleen maar denkt dat hij zijn hond gaat uitlaten, wordt het beestje al onrustig. Ook is bekend dat dieren, voordat een bosbrand uitbrak, het bos al verlieten. Blijkbaar hadden ze waargenomen dat die brand zou komen.

Bloemen of mineralen hebben eveneens hun eigen waarnemingsvermogen op basis waarvan ze kunnen leven. In feite nemen alle verschijnselen waar. Ook mineralen, die kristallen in hun eigen vormen bouwen. Atomen wisselen elektronen met elkaar uit en vormen zo een molecuul. Vanwege hun massa beïnvloeden planeten elkaar. Dat is overigens maar een van de manieren waarop ze dat doen. Zonnen zenden een zeer sterke straling van energieën uit. Kortom, wat wij een verschijnsel noemen, is een uiting van bewustzijn, dat ageert en reageert. Heel het gemanifesteerde universum bestaat uit bewustzijn.

Als je je ogen en oren sluit, niets ruikt en niets voelt, en je vervolgens je afvraagt of je iets waarneemt, dan moet het antwoord bevestigend zijn, want anders had je je deze

vraag niet kunnen stellen. Betekent dat niet dat er altijd waarneming en dus bewustzijn is?

Als je onbevooroordeeld de kosmos en de natuur bekijkt, ligt het dan niet voor de hand dat alles waarneemt, omdat alle verschijnselen – en dat zijn dus bewustzijnen – op elkaar ageren en reageren? Bestaat er iets wat niet reageert op de omgeving? Sterren staan in verbinding met elkaar, beïnvloeden elkaar. Planeten draaien om zonnen. Kosmische wezens worden tot elkaar aangetrokken of stoten elkaar af. Ook in de atomaire en subatomaire wereld bestaat diezelfde interactie. Elektronen draaien om de kern van een atoom, zoals planeten dat om zonnen doen. Zelfs melkwegstelsels van miljarden sterren groot draaien om elkaar. Er is overal en altijd interactie. Is het dan onwetenschappelijk om te veronderstellen dat alles bewustzijn is? Het zou in ieder geval een werkbare wetenschappelijke hypothese zijn.

Alles leeft, alle dingen zijn beziel. Een Melkwegstelsel als deze (NGC 3344, gefotografeerd door de Hubble telescoop) is een grootse gemeenschap van evoluerende wezens.

Bewustzijn, wil, intelligentie en liefde

Ageren en reageren veronderstelt ook een zekere mate van *intelligentie*, omdat op de een of andere wijze het waargenomen moet worden verwerkt. Ook de lagere bewustzijnen doen dat, zij het niet zelfbewust. Verwar intelligentie niet met intellect. Dieren, planten, zelfs mineralen, atomen en nog minder ver ontwikkelde wezens beschikken *op hun bewustzijnsniveau* evenzeer over intelligentie en verwerken hun ervaringen op een meer of mindere intelligente manier. Er zijn wonderbaarlijke gevallen van intelligentie in de dierenwereld bekend, maar ook in de flora. Observeer maar hoe verschillende planten intelligent met het zonlicht en de omgeving waarin ze groeien, omgaan.

Er zijn geen mechanische processen in de natuur. Bewustzijn veronderstelt ook altijd een drang om te ageren. In elk bewustzijn zit een *wil*; de wil tot leven en groeien, want het verwerken van hetgeen wordt waargenomen, leidt tot groei. Naarmate een wezen zich verder ontwikkelt, zal ook zijn vrije wil toenemen. Zijn bewustzijnsbereik wordt groter, nadert, als het ware, meer de grenzenloosheid. Zo'n wezen laat zich dan steeds minder drijven op begeerte-impulsen, maar kiest in vrijheid, vanuit een grotere wijsheid, zijn levensdoel.

Geen wezen kan echter op zijn eentje groeien. Immers, je kunt niet alleen leven. De groei van bewustzijn ontstaat altijd in interactie met anderen. In een wisselwerking met bewustzijnen van hetzelfde ontwikkelingspeil, maar ook met wezens die verder of minder ver geëvolueerd zijn, breidt het bewustzijn zich uit. Bewustzijn veronderstelt daarom altijd samenwerking met anderen. Er is dan ook een intrinsieke hang naar elkaar, een aantrekkingskracht die voortkomt uit *liefde*. Het is de liefde tot elkaar, waardoor bewustzijnen groeien. Er ontstaat dan een besef van onderlinge verbondenheid, ja van eenheid.

Intelligentie, wil en liefde leiden tot groei; ze zijn daarom eveneens onlosmakelijk verbonden met bewustzijn.⁽¹⁾

De oneindige groei van bewustzijn

De volgende stap in ons onderzoek naar bewustzijn is dan: *wat* is het dat ageert en reageert? Wat is het dat zich bewust is van het waargenomen? Er moet, met andere

Elk wezen is een stroom van bewustzijn, die vanuit onze geestelijke kern, via ons mentale, psychologische en astrale deel, uitmondt in ons lichamelijke deel. Zouden we proberen de 'diepste oorsprong' van ons bewustzijn te ontdekken, dan blijkt achter wat wij als kern zagen, een nog diepere laag, een nog spirituelere essentie schuil te gaan — en dat tot in het oneindige. Waterval in Furukuchi, Japan.

woorden, altijd iets zijn wat zich ergens bewust van is. Ofwel, bewustzijn bestaat altijd in relatie met iets wat zich bewust is. Als er niets is, dan kan er geen bewustzijn zijn. Het ervaren van bewustzijn houdt dus ook in dat er een beperking is, hoe hoog en verheven het bewustzijn ook moge zijn. Daarover straks meer.

Dat 'iets', dat centrum van bewustzijn, wordt in verschillende religieuze en filosofische systemen met verschillende namen aangeduid. Die namen zijn echter niet belangrijk. Het gaat erom dat je beseft dat er een bewustzijnscentrum is, dat voortdurend groeit en dat zich in een bepaalde vorm gekleed heeft. In de Theosofia wordt zo'n bewustzijnscentrum, die kern, soms een 'monade' genoemd. Hindu's noemen het *Ātman*.

Dat centrum van bewustzijn nu neemt op zijn eigen niveau ook waar, ageert en reageert ook. Het *is* daarom evenzeer bewustzijn. We zeiden het hiervoor al: alles is bewustzijn. En omdat bewustzijn alleen maar kan bestaan in relatie met iets wat zich bewust is, moet er in of achter de monade, die kern, weer iets werkzaam zijn. Je zou daarom kunnen zeggen dat achter of in de monade de *monadische essentie* werkzaam is. Bewustzijnen bestaan dus in een stijgende hiërarchische structuur.

De logica nu schrijft voor dat die monadische essentie ook weer in relatie moet bestaan met iets wat ook bewustzijn is. Enzovoort. Het ligt voor de hand dat ons begrip dat niet meer kan vatten en onze taal er geen woorden voor

heeft. Maar we kunnen wel de conclusie trekken dat bewustzijns groei oneindig door moet gaan.

Wij kunnen ons echter die oneindige groei niet voorstellen. Ergens stuiten we op een grens. Die grens bestaat niet werkelijk, maar ons bewustzijn heeft nog niet het vermogen om verder te schouwen dan die grens. Alles wat voorbij die grens is – in de Theosofia spreken we dan wel over onze Ring-Verder-Niet – is een abstractie voor ons. Die Ring is geen absolute grens, maar wordt bepaald door ons bewustzijn. Naarmate we groeien, zullen we ook de grenzen van ons bewustzijn verleggen.

Komt er ooit een eind aan die groei? Nee, want er is sprake van grenzenloosheid.

Geen enkel bewustzijn kan zich ooit volledig bewust zijn van dat Grenzenloze, omdat *een* bewustzijn – een wezen, zelfs niet het meest vergevorderde dat we ons maar kunnen voorstellen – nooit grenzenloos kan zijn. Als het immers grenzenloos zou zijn, dan was het alles en dus geen bewustzijn dat in samenhang met andere wezens leeft en groeit. In die grenzenloosheid verschijnen periodiek bewustzijnen: universa, zonnen, planeten, mensen, dieren, atomen. Vervolgens trekken ze zich weer uit die manifestatie terug. Dan lossen alle bewustzijnen zich op, zoals zout in water. Het bewustzijn verkeert dan in een stadium van rust, passiviteit. Er is dan sprake van Eenheid.

Vrije wil en het ontstaan van een kosmos

Deze toestand van rust eindigt eens. De kosmos ontwaakt en de bewustzijnen worden wakker en krijgen weer een vorm, een hiërarchische vorm.

Er is geen kracht buiten de kosmos die de kosmos doet ontwaken. Het is belangrijk dit te beseffen. Het impliceert namelijk dat een kosmos door een innerlijke drang, voortkomend uit zijn *eigen vrije wil*, weer tot aanzijn komt. De vrije wil is de essentie van bewustzijn. Zonder vrije wil zou er geen bewustzijn kunnen zijn.

Alles in de kosmos is bewustzijn. Weliswaar wordt er onderscheid gemaakt tussen geest en stof, maar dat is slechts een relatief verschil. Dat verschil wordt feitelijk gemaakt door bewustzijnen die ergens een bepaalde waarde aan toe kennen. Wij mensen noemen iets materie, als het voor ons tastbaar is, als het uit atomen en moleculen is opgebouwd. Maar atomen zijn evenzeer bewustzijn.

Materie is ook bewustzijn. Het universum is een hiërarchie van bewustzijn. De leidende bewustzijnen in het universum noemen wij geestelijke krachten of geestelijke wezens; in sommige religies worden ze goden genoemd. Die geestelijke wezens maken gebruik van andere we-

zens om zich in te kunnen manifesteren. Voor hen zijn die wezens als bouwstenen, die ze nodig hebben voor de opbouw van hun voertuig.

Geest en stof zijn feitelijk één. Geest is etherische stof en stof is gekristalliseerde geest. Het zijn twee fasen of twee toestanden die enig bewustzijn als zodanig kan benoemen, waarbij voor dat bewustzijn geest verder geëvolueerd is en materie minder ver. Omdat het geestelijk meer ontwikkeld is, en daarom een grootser bewustzijnsbereik heeft, geeft het leiding aan wezens die de bouwstenen van het universum zijn, die minder ver ontwikkeld zijn en die wij stof of materie noemen. In essentie hebben zij echter dezelfde mogelijkheden en potenties als het geestelijke bewustzijn. Geest en stof zijn dus relatief. Het is afhankelijk van de ontwikkelingsgraad ten opzichte van ons of wij een wezen of iets ‘geest’ of ‘materie’ noemen. Voor mensen is de sfeer waarin verder ontwikkelde wezens leven – noem hen even gemakshalve ‘goden’ – een spiritueel gebied, terwijl het voor hen net zo concreet en materieel is als de materiële wereld voor ons.

Bewustzijn ligt daarom zowel ten grondslag aan wat we geest kunnen noemen, als aan wat voor ons substantie of materie is. Het is de wortel van alle dingen. Of anders gezegd: bewustzijn is de grondslag van goden, monaden en atomen; de grondslag van mensen, dieren en mineralen. Het universum is belichaamd bewustzijn; of misschien nog beter geformuleerd: belichaamde bewustzijnen, die zich ten opzichte van elkaar hiërarchisch verhouden.

Emanatie

Bij het ontstaan van een kosmos ontwaakt eerst het verst gevorderde bewustzijn: de top van een hiërarchie. Dit wezen straalt een elektromagnetisch veld uit – een energieveld – waardoor en waarin minder ver ontwikkelde wezens, die ook weer ontwaken, aangetrokken worden. Ook die wezens zijn niet gedoemd weer tot aanzijn te komen, alsof ze door een god daartoe gedwongen worden. Nee, zij doen dat, net als de ‘geest van de kosmos’ zelf, uit vrije wil. Toch is hun vrije wil beperkter dan die van de hiërarch, de top. Ze hebben een kleiner bewustzijnsbereik en daardoor minder mogelijkheden, maar rollen op dezelfde manier zo’n energieveld uit, dat wezens met een nog kleiner bewustzijnsbereik aantrekt. Daarom is bijvoorbeeld de vrije wil van de mens groter dan die van een dier; en van een dier is die weer groter dan van een plant, enzovoort.

Dit proces noemen we emanatie, dat ‘uitvloeien’ of ‘uitstromen’ betekent. Door dit emanatieproces komt de gehele

kosmos, met alle bewustzijnen, weer tot aanzijn. De kosmos is dus een hiërarchie, waarin de verder ontwikkelde bewustzijnen het veld uitrollen, waardoor minder ver ontwikkelde bewustzijnen worden aangetrokken. Daarbij is sprake van een schitterende samenwerking tussen hoog en laag, tussen geestelijke wezens en de levende bouwstenen. De geest hult zich in een reeks van steeds lagere bewustzijnen: de levende materie, de laagste bewustzijnen van die hiërarchie. De bewustzijnen die de materiezijde vertegenwoordigen – de ‘levensatomen’ – vormen een instrument of voertuig voor geestelijke wezens. Die atomaire wezens worden door die geestelijke wezens geïnspireerd, bezielde of tot leven geprikkeld. Alles werkt samen. Bewustzijnen kunnen niet zonder andere bewustzijnen leven.

De hiërarchie van bewustzijn reikt van het relatief meest geestelijke punt tot het relatief meest stoffelijke punt. Toch zijn die verschillen tussen de bewustzijnen nooit essentieel. Wie enig besef van dit gigantische bewustzijnsweb heeft, herkent dezelfde bewustzijnsvonk als die hij zelf is in elk ander wezen, hoe onontwikkeld dat ook moge zijn. Hij zal daarom elk wezen respecteren en het in essentie aan hemzelf gelijk beschouwen. Hoe inspirerend is het om je een samenleving voor te stellen, waar mensen dit besef in de praktijk van hun leven toepassen!

Hersenen als voorbeeld

We kunnen deze schitterende samenwerking tussen bewustzijnen van verschillende ontwikkelingsgraad nader uitleggen aan de hand van de mens. Het menselijke bewustzijn – het denkbewustzijn – kan zich slechts manifesteren dankzij de samenwerking met minder ver ontwikkelde bewustzijnen, zoals bijvoorbeeld atomen, moleculen en cellen die zijn lichaam samenstellen, maar ook gevoelens, energieën, verschillende soorten vitaliteit en gedachten maken deel uit van de mens. In dit verband spreekt men ook wel over *skandha's*: bundels van eigenschappen, die samengesteld zijn uit gedachten, gevoelens, cellen, moleculen en atomen.

Bij elke nieuwe geboorte trekt de mens weer deze levende bouwstenen aan. Daardoor geeft hij hun de gelegenheid zich te manifesteren en zich op hun niveau verder te ontwikkelen. Deze levende bouwstenen geven hem op hun beurt de mogelijkheid een instrument op te bouwen, waarin hij zich kan manifesteren en waarmee hij nieuwe ervaringen kan opdoen, zodat ook de denkende mens zich verder kan ontwikkelen. Het mes snijdt aan twee kanten. De mens trekt alleen die levensatomen aan, die bij hem passen, waarmee hij een karmische band heeft opgebouwd.

Ze hebben dus eenzelfde karakteristiek. Daarbij neemt elk van deze bewustzijnen de plaats in het voertuig in, die past bij zijn ontwikkelingsgraad.

Laten we dat illustreren aan de hand van de cellen van het menselijke lichaam. Er is een verschil in ontwikkelingspeil tussen bijvoorbeeld de cellen die onze spieren vormen en hart- of hersencellen. Deze hersencellen of neuronen zijn verder geëvolueerd en zijn daarom van een hogere kwaliteit. Daarom ook worden niet alle levende bouwstenen, zoals voedingsstoffen die door het bloed naar de verschillende delen van het lichaam worden getransporteerd, toegelaten tot de hersenen. Natuurlijk moet ook het brein zich voeden, waardoor de neurale netwerken goed kunnen functioneren, maar niet alle voedingsstoffen zijn welkom. In de biologie is dit verschijnsel bekend onder de naam van *bloed-hersenbarrière*. Je kunt dit vergelijken met een portier die bepaalde levende bouwstenen, die een voldoende spiritueel karakter hebben, toelaat tot het brein en andere, van mindere kwaliteit, de toegang weigert. Immers, de levende neuronen moeten van een bepaalde kwaliteit zijn, willen ze als voertuig kunnen dienen voor de levende gedachten van de denkende mens. Die communicatie tussen die neuronen en het menselijke bewustzijn vindt overigens plaats door resonantie. Daarover meer in deel 2 van dit artikel.

De hersencellen behoren op dit moment tot de meest spirituele die het lichaam samenstellen. Ze functioneren als een tussennatuur die het menselijke denken met de materiële wereld verbindt. Ze werken als een radio of een *streaming-dienst* zoals Spotify. Die radio of Spotify-software produceert geen muziek, maar biedt de gelegenheid die muziek te laten horen. Het is een tussenstation. Zo denken de hersenen niet, maar ze resoneren met het menselijke denkbewustzijn, aldus de link tussen de mens en de uiterlijke wereld vormend.

Materialistische neurologen beweren dat het bewustzijn ontstaat door de hersenen. We denken dat de *feiten* deze theorie weerleggen. Onze hersenen, bestaan uit honderd miljard neuronen en vormen een enorm veld van activiteit, met miljoenen acties per seconde. Het aantal verbindingen van neuronen – de synapsen – wordt geschat op 10 tot de veertiende macht (een 1 met veertien nullen).

Vergelijk ons brein met een metropool waar miljoenen mensen elke dag met de auto, de bus, de metro of de fiets zich verplaatsen. Er moet een regelende kracht zijn, wil er geen totale chaos ontstaan. En ons brein is miljoenen keren gecompliceerder dan de grootste stad.

Het denkbewustzijn is die coördinerende kracht die

leidinggeeft aan die miljarden cel-bewustzijnen. Het vormt een elektromagnetisch veld – een energieveld – dat de neuronen samenbindt en ordent, opdat het zichzelf erin kan uitdrukken maar ook opdat het informatie uit deze aardse wereld kan opvangen. Want het brein geeft evenzeer informatie van deze uiterlijke wereld door aan het menselijke bewustzijn. Geluid, kleuren, geuren, warmte of kou, maar ook bepaalde pijnen in het lichaam, worden door het levende brein naar het menselijke bewustzijn getransporteerd, waardoor een mens zich er bewust van wordt.

Dynamische samenwerking

De schitterende interactie tussen de mens en de neuronen in de hersenen is een voorbeeld van de dynamische samenwerking tussen bewustzijnen. De dynamiek ontstaat omdat de verschillende bewustzijnen op elkaar reageren en, zoals gezegd, reageren bewustzijnen altijd op andere bewustzijnen. Ze reageren door middel van resonantie op bewustzijnen van eenzelfde ontwikkelingsniveau, maar ook op die verder of minder ver ontwikkeld zijn.

Zo is elk gemanifesteerd bewustzijn beperkt, vergeleken met de top waaruit het voortkomt. Maar die top heeft ook een top waaruit hij is voortgekomen, enzovoort. Elk bewustzijn is daarom begrensd. Er is dus altijd iets, waarvan het zich niet bewust is. Voor de duidelijkheid: die beperking heeft niet slechts betrekking op menselijke bewustzijnen; ook Buddha's of Goden zijn beperkt.

Merkwaardig genoeg biedt die beperking de mogelijkheid om tot uitbreiding van bewustzijn te komen. Niets behalve het Grenzenloze is absoluut. Dus ook de beperking is relatief. En in die relativiteit ligt de uitdaging om het bewustzijn uit te breiden. Die beperking vraagt er als het ware om doorbroken te worden. Er is in het bewustzijn, met andere woorden, een neiging tot groei.

Groei van bewustzijn is echter nooit een individuele zaak. Als een wezen werkelijk volledig alleen en onafhankelijk zou zijn – wat een onmogelijkheid is – kon het leven noch groeien. Er bestaat dan ook geen wezen dat los van anderen leeft. Er is altijd enige vorm van samenwerking. Slechts daardoor kunnen wezens bestaan en zich ontwikkelen. Wezens groeien 'samen' op.

Geen blijvend beginsel in de mens?

Bewustzijn is en verandert dus altijd. Bewustzijn *is* verandering. Het gaat van fase naar fase. Het sterft in een oude fase en wordt tegelijkertijd in een nieuwe fase geboren. Elke nieuwe ervaring doet het bewustzijn veranderen. Zoals gezegd houdt bewustzijn waarnemen, ageren, reageren,

veranderen en bewegen in. De verschillende bewustzijnen – de wezens – zijn voortdurend aan het veranderen. Ze ontwikkelen steeds meer uit zichzelf.

In *essentie* is het bewustzijn grenzenloos, wat voor ons niet voor te stellen is. Maar als *gemanifesteerd* bewustzijn kunnen we het grenzenloze nooit gestalte geven. Toch groeien we constant in bewustzijn. We zijn daarom voortdurend op weg om meer uitdrukking aan de grenzenloosheid te geven, zonder dat we dat ooit helemaal kunnen. We leren steeds meer en beter te zijn wat we in het hart van ons hart zijn: grenzenloosheid. Maar we zullen er nooit volledig uitdrukking aan geven. Zou dat wel het geval kunnen zijn, dan was het grenzenloze niet grenzenloos meer. We noemen deze leer *relatieve onsterfelijkheid*. Er zal steeds *iets* zijn wat verandert. Want is er niets, dan kan er ook niets ageren, waarnemen of veranderen. Ons bewustzijn is de eeuwige pelgrim, die bij voortduring reist naar hogere regionen van bewustzijn.

De goden zij dank dat we steeds in een veranderingsproces zitten. Stel je voor dat dit niet zo zou zijn. Dan zou je tevreden moeten zijn met de beperking, met beperkte visies. Dan zouden we nooit in staat zijn nieuwe ervaringen op te doen. We zouden niets meer leren. We zouden geen nieuwe mensen ontmoeten, maar constant herhalen wat we al wisten. Het zou een nachtmerrie zijn.

De veronderstelde hemel van de Christenen en Moslims is een plaats waar niets verandert. Waarschijnlijk beseffen deze gelovigen niet dat hun hemel een hel is.

Zelfbewustzijn

Het is ook vanwege dit groeiproces van het bewustzijn dat wij, mensen, het niveau van zelfbewustzijn hebben bereikt. Zelfbewustzijn en bewustzijn worden vaak verward. Wetenschappers neigen ertoe alleen zelfbewustzijn als bewustzijn te kwalificeren. De Theosofia daarentegen beweert dat alles bewustzijn is, terwijl zelfbewustzijn een specifieke vorm van bewustzijn is. Als bewustzijn waarnemen en reageren is, dan is zelfbewustzijn: 'op jezelf reageren'. Anders gezegd: je neemt jezelf waar en je reflecteert op jezelf. Mensen kunnen zichzelf waarnemen. Dat betekent niet slechts dat ze zichzelf in de spiegel herkennen. Biologen beweren dat sommige dieren dat vermogen ook bezitten. Als dat al zo is, dan beperkt het zich tot het waarnemen van hun *lichaam*. Mensen kunnen echter ook hun bewustzijn waarnemen. Ze kunnen over zichzelf nadenken. Ze kunnen keuzes maken.

Nu kun je alleen maar op die eigenschappen in jezelf reageren, die je ontwikkeld hebt. Als je nog geen besef hebt

van bepaalde spirituele mogelijkheden in jezelf, kun je er ook niet op reageren. Ofwel: zelfbewustzijn is beperkt. Hoe meer het bewustzijn zich ontwikkeld heeft, des te groter is het zelfbewustzijn en des te groter ook is de vrije wil — en in overeenstemming daarmee groeit zijn verantwoordelijkheid.

Zo is de vrije wil bij mensen ontegenzeggelijk groter dan bij dieren, hetgeen betekent dat de mens zich kan identificeren met spirituele vermogens in zichzelf, mits hij die ontwikkeld heeft uiteraard. De mens echter kan zich ook met de dierlijke aspecten vereenzelvigen.

Bewustzijn is namelijk samengesteld. In een volgend artikel zal dat idee uitgewerkt worden. Een mens heeft het vermogen te kiezen met welk deel van het bewustzijn hij zich identificeert. Het is deze vrije wil die de waardigheid van de mens bepaalt. Elke organisatie of elk mens die deze vrije wil ontkent of manipuleert, doet daarom afbreuk aan de menselijke waardigheid.

De belangrijkste keuze voor de mens is of hij zichzelf ziet als afgescheiden wezen, wat tot zelfzucht leidt, of als lid van de gemeenschap. De mens kan zich verbonden weten met anderen, ja, één met een overkoepelend geheel, wat tot onbaatzuchtigheid en mededogen leidt.

De wezens die minder ver ontwikkeld zijn dan de mens, hebben ook bewustzijn: plantaardig of dierlijk bewustzijn bijvoorbeeld. Maar ze hebben geen zelfbewustzijn en hun keuzemogelijkheden zijn daarom veel beperkter.

Het is door het ontwikkelen van het denken dat de mens zelfbewustzijn kreeg. In mythen uit verschillende delen van de wereld wordt dit overduidelijk verteld. Er is altijd sprake van twee 'scheppingen'. En het woord 'schepping' gebruiken we niet in de dogmatische, kerkelijke zin alsof iets uit het niets gemaakt zou zijn, maar als een emanatieproces. Eerst werd het menselijke voertuig ontwikkeld en pas daarna daalde het denken in en werd de mens mens. Zelfbewustzijn is dus nauw verbonden met ons denkvermogen. Het komt er echter niet uit voort, zoals materialistische psychologen beweren, maar denken en zelfbewustzijn zijn twee zijden van dezelfde medaille. We denken ook niet met ons brein, zoals we hiervoor al gezegd hebben. Wel behoren de hersencellen tot de verst ontwikkelde cellen, de meest spirituele kant van de materie. Daarom kunnen zij als intermediair tussen het denkbewustzijn en de fysieke wereld fungeren.

Het denken zelf is echter slechts één van de talloze vormen van bewustzijn. Sommige van die vormen hebben een bereik dat groter is dan van het mensenrijk. We spreken dan van goddelijk bewustzijn. Andere vormen hebben een

kleiner bereik, zoals dieren, planten en mineralen, of wat wij de bouwstenen in de natuur noemen, zoals atomen. Zowel het verder als minder ver ontwikkelde bewustzijn is voor ons moeilijk voor te stellen. We hebben altijd de neiging het te antropomorfiseren. We kennen het allerlei menselijke eigenschappen toe, omdat de mens alleen het menselijke bewustzijn begrijpt. Al kunnen we wel steeds *groeien* in ons begrip van 'het andere'. Door ons denken universeler te maken, creëren we ruimte in ons denken voor diepgaander mensenkennis, en op den duur zelfs voor een soort 'godenkennis' en 'atomenkennis'.

Toch hebben al deze vormen of stadia van bewustzijn alles met elkaar te maken. Dat komt omdat het 'hogere' wezen niet losstaat van het 'lagere', nee, het geeft aanzijn aan de minder ver ontwikkelde wezens en vormt er een geheel mee. Hiervoor wezen we al op de hechte samenwerking tussen het menselijke bewustzijn en de cel-bewustzijnen. We realiseren ons echter niet, dat ook wij als een cel zijn in het kosmische lichaam van een zonne- of sterrenstelsel. Een cel heeft *in principe* dezelfde mogelijkheden als een mens, zij het dat veel bewustzijnsaspecten bij hem nog slapen of latent zijn. Maar in essentie heeft hij hetzelfde als een mens. Het enige verschil tussen een mens en een cel is dat een mens meer heeft ontwikkeld – meer actief heeft gemaakt – dan een cel. Zo heeft een goddelijk wezen weer meer van het bewustzijn tot uitdrukking gebracht dan een mens.

Geen wezen is minderwaardig omdat het minder ver ontwikkeld is. Alle bewustzijnen zijn nodig. We kunnen niet zonder elkaar. De lagere wezens dienen de hogere als voertuig. De hogere wezens zijn de inspiratiebronnen voor de lagere. Alle wezens vormen een groots bewustzijnsweb, waarin niemand gemist kan worden.

Het besef hiervan doet ons heel anders in het leven staan. Veel meer dan onze eigen vermeende belangen te behartigen zullen we vanuit het totaal leven. Dit leidt tot bewustzijnsverruiming.

In het volgende artikel over bewustzijn zullen we hier verder op ingaan.

Referentie

1. G. de Purucker, *Esoterisch Onderricht in de Oosterse School*. 2 delen, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1991, deel 2, blz. 901.

De betekenis van stilte

Wie H.P. Blavatsky's kleinood *De Stem van de Stilte* bestudeert, leest al aan het begin: "Het Denkvermogen is de grote Vernietiger van het Wezenlijke."⁽¹⁾ Hoe moeten we dan als denker de innerlijke stilte begrijpen die we soms in onszelf kunnen waarnemen? Een theosofische beschouwing over de betekenis van stilte.

Het woord 'stilte' verbinden we in ons denken meestal aan een ervaring in de uiterlijke wereld of in onszelf, onze innerlijke wereld. Merkwaardig genoeg duiden we stilte daarbij vrijwel altijd als het ontbreken van iets anders: *geen* geluid of *geen* beweging. Stilte verbinden we ook aan een toestand van rust, in de zin van *geen* onrust, *geen* actie. Afhankelijk van onze gemoedstoestand en de situatie waarin we ons bevinden, waarderen we die stilte als positief of negatief. En ten slotte is er de stilte van innerlijke harmonie, zonder verstorende elementen, die we altijd positief waarderen. Deze constatering zegt weinig over de aard van het begrip stilte, behalve dat het een merkwaardig voorbeeld is van de paren van tegenstelling, waarin stilte slechts tegenover *geen* stilte lijkt te staan. In onze huidige drukke wereld is uiterlijke stilte een schaars goed en zien velen dit ook als een belangrijke oorzaak van de moeite die het kost om innerlijke stilte te ervaren. Het feit dat vrijwel iedereen wel eens de gewaarwording heeft van innerlij-

ke stilte, laat zien dat deze stilte niet te definiëren is als het niet waarnemen van geluidsgolven of beweging. Ons bewustzijn ervaart iets. Maar niet de afwezigheid van iets: we nemen iets waar van een hoge geestelijke kwaliteit waar we vaak geen concrete omschrijving voor hebben. Ondanks dat is deze ervaring reden om die stilte vaker in onszelf te zoeken. Wat is de diepere betekenis van stilte?

Swabhavat

Als het fenomeen stilte zich uitstrekt van de uiterlijke tot de innerlijke gebieden, kunnen we wellicht beginnen met de wetenschappelijke kennis over geluid en beweging en die vergelijken met de kennis over de innerlijke gebieden die de Theosofia ons biedt. Het hermetisch axioma luidt immers "Zo boven, zo beneden; zo beneden, zo boven."

De natuurkunde leert dat geluid bestaat uit lucht die in trilling wordt gebracht met een bepaalde frequentie, net als bijvoorbeeld licht en elektri-

Kerngedachten:

- » Innerlijke stilte bestaat uit trillingen die ons persoonlijk bewustzijn niet waarneemt.
- » Een spirituele gedachte heeft een heel andere frequentie dan een persoonlijke gedachte.
- » Bij innerlijke stilte 'horen' we onze bovenpersoonlijke, spirituele Natuur.
- » Motivatie, concentratie en onze vrije wil zijn de belangrijkste instrumenten om onze bovenpersoonlijke denkaspecten te ontwikkelen.

citeit trillingen zijn met een bepaalde frequentie. In zijn artikel *De kracht van kleur, geluid en getal*⁽²⁾ beschrijft Herman C. Vermeulen hoe trillende deeltjes zich niet verplaatsen, maar wel iets doorgeven.

Wat trilt er en wat geven die trillingen door? De Theosofia leert dat leven – bewustzijn – ten grondslag ligt aan elke vorm van manifestatie. Maar ook dat geest en stof twee zijden zijn van de Natuur als Eenheid. Het genoemde artikel gaat diep in op dit begrip ‘Oerstof’, ‘Bewustzijn-Substantie’ of, met de Sanskrit-benaming, ‘Swabhavat’.

Het antwoord op de vraag *wat er nu beweegt en wat het ene deeltje doorgeeft aan het andere is Swabhavat. Deze Cosmische substantie beweegt in een oneindig spectrum van trillingen.*

Een zonnestelsel, een mens, een atoom – we zijn redelijk vertrouwd met die begrippen, maar het zijn ook trillingen. De vorm van manifestatie verschilt; het ENE – de essentie – is gelijk.⁽³⁾

Een voor ons onderwerp belangrijke consequentie hiervan is dat de hartenklop van het Kosmische Leven er altijd is. Innerlijke stilte, kunnen we dan ook stellen, bestaat uit trillingen die we met ons uiterlijk gerichte persoonlijk

bewustzijn niet waarnemen. Het moet om een bovenpersoonlijke waarneming gaan, want ons bewustzijn ervaart zoals gezegd wel iets positiefs.

Nu kunnen we met ons persoonlijk bewustzijn wel iets ervaren dat we soms innerlijke stilte noemen, maar dit is meer de psychische stilte van ons prettig voelen, een ervaring van rust als we ‘lekker in ons vel’ zitten en geen zorgelijke gedachten aan ons hoofd hebben. Dat is op zich heel positief, maar de innerlijke stilte die we bovenpersoonlijk kunnen ervaren is van geestelijke kwaliteit: een stilte die op onze lange evolutionaire pelgrimstocht zich nog zal verdiepen in ons proces van groeiende geestelijke bewustwording, van meer besef van de essentiële Eenheid van al het bestaande.

Slechts vóór de eerste differentiatie van de periodieke manifestaties van het Kosmische Leven (zie de tweede Grondstelling uit *De Geheime Leer*)⁽⁴⁾ ontbreekt die stilte, zoals H.P. Blavatsky schrijft in Stanza II, sloka 2 van *De Geheime Leer*:

... Waar was de stilte? Waar waren de oren om deze gewaar te worden? Neen, er was noch stilte, noch geluid; niets behalve de onophoudelijke eeuwige adem, die zichzelf niet kent.⁽⁵⁾

Berghutje in de Dolomieten, Italië.⁽⁹⁾

Zijn we in staat onze idealen levend te houden en daardoor onze emotionele, dierlijke natuur te beheersen, zelfs in de drukste menigte?

De Stanza's bestaan uit zeer mystieke teksten, waarover Blavatsky in de voorafgaande Proloog opmerkt dat deze 'zich eerder richten tot de innerlijke vermogens dan tot het gewone begripsvermogen van het fysieke brein'.⁽⁶⁾ Ook voor het begrijpen van wat we in innerlijke stilte zoeken, moeten we die innerlijke vermogens aanspreken.

De denker

In onze evolutie is het denken voor het bewustzijn de belangrijkste eigenschap die we nu ontwikkelen en waar we mee werken. De mens – *Manas* – is denker. Het brein fungeert daarbij als intermediair tussen ons bewustzijn en ons lichaam. De hersenen bieden onze gedachten een uiterlijk instrument, maar het is het bewustzijn dat deze gedachten aantrekt of afstoot. En daar zijn we vaak heel druk mee.

Nu zijn gedachten ook levende wezens, stelt de Theosofia, relatief primitieve vormen van bewustzijn die elk hun specifieke trillingsfrequentie of golflengte hebben. Wij zijn gewend om voor de aard van gedachten eerder de termen kleur of karakteristiek te gebruiken. Maar het principe van zender en ontvanger, zoals we dat uit de natuurkunde kennen, is zeker ook van toepassing op ons denken. Het brein is de *hardware* op het uiterlijk gebied en ons bewustzijn is de regisseur voor alle inkomende en uitgaande gedachten.

Hoe regisseert de denker zijn gedachteverkeer? Op welke golflengten stemt hij af — en welke motieven hanteert hij daarbij? Deze vragen zijn van belang als we willen begrijpen welke karakteristieken de trillingen hebben die ons persoonlijk bewustzijn blijkbaar zo moeilijk kan

registreren.

De mens is een samengesteld wezen, zoals in dit tijdschrift vaker is uiteengezet. Met een onvergankelijke geestelijke kern, een lerend deel en een vergankelijk deel. De Theosofia onderscheidt hierbij zeven universele beginselen, waarbij we in *Manas*, het denkvermogen, ook zeven denkaspecten kunnen onderscheiden met hun eigen karakteristiek. De begeerte (als neutrale kracht), de vitaliteit, het gevoel en het lichamelijke behoren als denkaspect hoofdzakelijk bij onze persoonlijkheid – vaak op onszelf gericht – en zijn daarom vergankelijk van aard. Het intellect, het inzicht en het eenheidsbesef behoren als denkaspect meer bij onze onvergankelijke geestelijke kern en zijn daarom bovenpersoonlijk.

Waarom beslaan de denkaspecten ook het volledige spectrum van zeven cosmische beginselen? Omdat ze allemaal in essentie uitingen zijn van de Cosmische substantie, *Swabhavat*, het ENE. Daarom ook kunnen we met al deze denkaspecten werken aan de ontwikkeling van het geestelijk beginsel, *Buddhi*, en het goddelijk beginsel, *Atman*.

Concentratie

Met dit beeld kunnen we ons ook voorstellen dat een spirituele gedachte een heel andere frequentie heeft dan een persoonlijke gedachte. Het spectrum van persoonlijke gedachten – gericht op de uiterlijke wereld – is ons tamelijk vertrouwd, maar het kost ons vaak meer moeite om ook op de frequenties van bovenpersoonlijke gedachten af te kunnen stemmen. En hoe 'hogere' de spirituele kwaliteit van de gedachte, hoe moeilijker het wordt om daar concreet – zuiver – op af te stemmen. Geen schande, want de mens is als leerling op het spirituele pad de bovenpersoonlijke denkaspecten nog aan het ontwikkelen. Een belangrijk instrument om die ontwikkeling te stimuleren is concentratie.

Het geschetste natuurkundige beeld van trillingen helpt ons ook de werking van concentratie duidelijk te maken. Als we ons op een gedachte concentreren, verkleinen we de breedte van de golflengte van een gedachte. Met andere woorden: we maken de gedachte zo helder dat andere gedachten – vooral golflengten die wat dichterbij liggen – niet meer worden waargenomen. Naast de gedachte waar we ons op concentreren, is het dan *stil*. We manen storende gedachten tot stilte.

Concentratie is bij uitstek een kracht die ons helpt bij de toegang tot onze innerlijke spirituele vermogens, omdat we vaak nog niet sterk genoeg zijn om de spirituele invloed van onze hogere Natuur – die er altijd is – in onszelf gestalte

te geven. We sluiten ons dan af van de ‘bijgeluiden’ van de persoonlijkheid en focussen ons op het geestelijke in ons. H.P. Blavatsky schrijft in het wonderbaarlijk mooie *De Stem van de Stilte*:

Als hij heeft opgehouden het vele te horen, zal hij het ENE kunnen onderscheiden – het innerlijke geluid, dat het uiterlijke doodt.⁽⁷⁾

Hoewel Blavatsky hier met het ENE op *Ātman* doelt, is de parallel met hoe wij buddhische invloeden kunnen ervaren, duidelijk. In die zin zouden we ook Blavatsky’s woorden uit de intro kunnen lezen, dat het Denkvermogen de grote Vernietiger is van het Wezenlijke. Het lagere denken vernietigt het hogere. Innerlijke stilte is het niet meer horen van de persoonlijkheid en, als we *willen*, het horen van onze bovenpersoonlijke, spirituele Natuur.

Vrije wil

Een tweede, wellicht nog belangrijker instrument bij onze spirituele ontwikkeling is dan ook de vrije wil. Waarom stemmen we af op bepaalde golflengten? En doen we dat bewust, of laten we die gedachtegolven zonder veel nadenken langs onze denkaspecten waaien?

De motivatie om ons op gedachten van een bepaalde kwaliteit te richten en de daarmee gepaard gaande wilskracht, bepaalt mede de mate van concentratie die we daarin kunnen bereiken. Als ons motief is enkel te leven voor onszelf, als we de persoonlijke stilte zoeken om ‘problemen’ zo veel mogelijk te mijden, dan zullen we ons focussen op bijpassende egoïstische gedachten. Het resultaat kan tegenvallen — de karmische wet mijdt ons nooit. Intussen zullen onze hogere denkaspecten in elk geval ongebruikt hun kans moeten afwachten.

Maar onze motivatie om te willen leven voor de totaliteit kunnen we uitstekend voeden door een ideaalbeeld van een betere wereld te vormen, en dat beeld – als een continue vorm van meditatie – elke dag weer te verversen. Als we ons zo oefenen in het besef van de Eenheid van het Kosmische Leven, dan gaat er een schitterende wereld voor ons open. Het hogere schenkt veel meer *duurzaam* geluk en voldoeningen dan het lagere. Mededogen is een diamant die het blikken speldje van eigenbelang overstraalt. En we hebben onze vrije wil om voor die diamant te kiezen! Als we onze bovenpersoonlijke wil activeren, ontdekken we bovendien dat deze veel krachtiger is dan de persoonlijk gerichte wil. Want de vrije wil is een deel van onze onvergankelijke essentie. Hoe meer we in ons den-

ken kiezen voor onze mededogende geestelijke potenties, hoe meer de vrije wil echt *vrij* kan zijn. Storende geluiden, storende gedachten, ze raken ons niet meer. Vrij van de hindernissen die we als persoonlijkheid vaak voor onszelf opwerpen, kunnen we ons beter richten op een leven in dienst van de totaliteit. We stemmen ons denken af op de spirituele golflengten van *Buddhi* en *Ātman*. Onze persoonlijke gedachten komen in dienst te staan van het bovenpersoonlijk denken en onze onvergankelijke spirituele essentie.

We oefenen ons in het horen van *De Stem van de Stilte*.⁽⁸⁾

Voordat de ziel kan begrijpen en zich herinneren, moet zij één zijn met de Stille Spreker, zoals de vorm waarnaar de klei gemodelleerd wordt, eerst één is met het denken van de pottenbakker.

Want dan zal de ziel horen en zich herinneren.

En dan zal tot het innerlijk oor spreken –

DE STEM VAN DE STILTE

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, blz. 33.
 2. Herman C. Vermeulen, ‘De kracht van kleur, geluid en getal’, deel 3 uit de serie ‘Symboliek en kunst’ in *Lucifer*, jaargang 40, oktober 2018, blz. 162-168.
 3. Zie ref. 2, blz. 165.
 4. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, 2 delen. Theosophical University Press, Den Haag 1988, deel 1, zie voor de drie Grondstellingen blz. 43-50. De tweede Grondstelling luidt: De Eeuwigheid van het Heelal *in toto* als een grenzenloos gebied; periodiek ‘het veld van talloze zich manifesterende en verdwijnende Heelallen’, die ‘de zich manifesterende sterren’ en de ‘vonken der Eeuwigheid’ worden genoemd.
 5. Zie ref. 4, blz. 58.
 6. Zie ref. 4, blz. 51.
 7. Zie ref. 1, blz. 35.
 8. Zie ref. 1, blz. 37.
 9. A. Folgheraiter, *Wonderful Trentino*. Curcu & Genovese, Trento 2016, blz. 220.
-

De ashram van Gandhi.

Gandhi over de Theosofie en de wereldbeschaving van de toekomst, deel 2

Tijdens de 138e Conventie van de Theosophical Society Adyar hield James Tepfer, aangesloten bij de United Lodge of Theosophists, een inspirerende lezing over Gandhi. Het leven en werk van Gandhi zijn nu nog steeds een inspiratiebron voor een nieuwe, rechtvaardige en harmonieuze wereld, zoals duidelijk gemaakt zal worden in dit tweede deel van James Tepfer's lezing.

Oost en West zijn niet meer dan namen. Mensen zijn overal gelijk. Wie het wil, zal zich deugdzaam gedragen ... Kijkend naar de toekomst, moeten we dan ons nageslacht niet de erfenis nalaten dat alle verschillende volkeren zich vermengen en een beschaving voortbrengen die de wereld misschien nog niet eerder heeft gekend.⁽¹⁾
M.K. Gandhi

Bovenstaande uitspraak van Gandhi zou niet alleen bewaarheid kunnen worden in India – een land waarvoor ik veel respect heb – maar tevens in mijn geliefde Amerika. Het is mijn overtuiging dat Amerika in zijn geestelijke visie zal groeien en over 'de grote kloof' heen de handen met Moeder India ineen zal slaan. Zodoende zullen beide landen wetenschap en spiritualiteit op zo'n unieke manier bij elkaar brengen dat ze een spirituele, intellectuele en maatschappelijke wedergeboorte teweeg zullen brengen die de wereld nog niet gekend heeft.

Laten we ons nu richten op de onbekende toekomst, op de potentiële wereldbeschaving van morgen, waarbij we de intrigerende opmerking van Rainer Rilke bescheiden ter harte nemen:

De toekomst komt bij ons binnen, om zich binnen ons te ontplooiën lang voordat ze plaats zal vinden.⁽²⁾

Zo gezien is de 'wereldbeschaving van de toekomst' *hier en nu* — in haar embryonale vorm.

Ons tijdperk wordt vaak omschreven als een tijdperk van *Avidyā*; van spirituele onwetendheid, intuïtieve afgestomptheid, morele verwarring en van de overheersing van materiële waarden boven spirituele idealen. Velen beseffen scherp de huidige ongecontroleerd woekerende hebzucht, de overal aanwezige angst voor lijden en dood, de slopende epidemie van eenzaamheid en de ongezonde vervreemding van zoveel mensen van hun cultuur en gemeenschap. Kort-

Kerngedachten:

» De ideeën van Gandhi hebben nu al krachtig een stempel achtergelaten op de wereld, zoals blijkt uit meerdere geweldloze 'hervormingen' eind 20e eeuw.

» Voor het opbouwen van een wijzere wereldbeschaving zijn Gandhi's ideeën heel relevant: zijn visie op absolute en relatieve waarheid (die elk dogmatisme in de kiem smoort), op het heilige (dat niet afhangt van rituelen maar van een innerlijk ontwaken, het herkennen in elk mens van de ENE goddelijke bron) en op het gemeenschapsleven (dat de ashrams van Gandhi trachtten in de praktijk te brengen).

» Gandhi's leven laat ons zien hoe wij allen aan een wijze wereldbeschaving bij kunnen dragen: door meditatie over ethisch hoogstaande onderwerpen, door het doelbewust aankweken van universele verantwoordelijkheid en door zelfcorrectie.

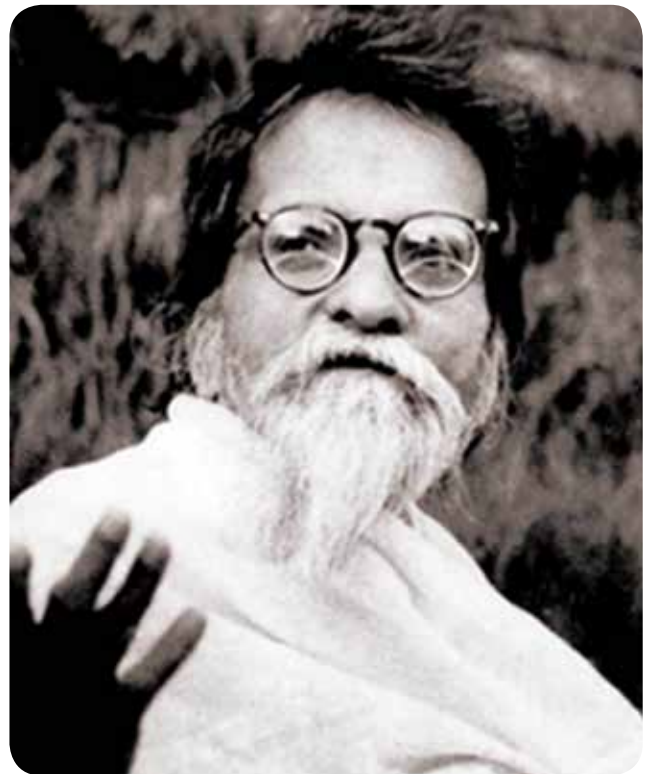
om, het spirituele is omlaag gecirkeld en heeft zich gekristalliseerd in een materialistische mentaliteit. Maar is dit het hele verhaal achter ons kantelende ‘overgangstijdperk’? Is het niet mogelijk dat er onder het oppervlak meer broedt, wat nog niet tot geboorte is gekomen of wat zich misschien al enigszins door de grond omhoog drukt? Gelukkig zijn er subtiele aanwijzingen van een ontwakend aquarius-bewustzijn waarin de moedige, creatieve geest van de mens zich nog onverschrokken en veerkrachtig toont. De belangrijkste indicator van de ‘solare potenties’ van de mens ligt in de onloochenbare erkenning dat menselijke en mondiale verwevenheid vaststaande feiten zijn: cultureel, economisch, ecologisch, intellectueel en op duizend andere manieren zijn we allen verbonden in een gemeenschappelijke lotsbestemming. Geen man, geen vrouw, geen land, geen religie is ‘een eiland op zichzelf’. We zijn op een pijnlijke, moeizame manier op weg naar een nieuw soort inclusieve mentaliteit, een nieuw soort intercultureel medeleven. Zo is er nu een overvloed aan ngo’s over de hele wereld die diverse vormen van tijdelijke hulp bieden aan bezitlozen en ontheemden. Op vrijwel elk continent ontstaan spontane initiatieven om armoede en onwetendheid te doen verminderen. Bovendien heeft het ecologisch bewustzijn van het fragiele web van onderlinge afhankelijkheid, dat mens en natuur met elkaar verbindt, ons tot bewustere beheerders van onze natuurlijke rijkdommen gemaakt. Zelfs de empirische wetenschap, met zijn ingebouwde materialistische aannames en beperkte methodologieën, laat geleidelijk zien meer open te staan voor filosofische ideeën en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zo erkennen de meeste theoretisch natuurkundigen tegenwoordig dat ze noch de ‘snaartheorie’, noch de ‘multiversum-hypothese’ empirisch kunnen bewijzen zonder dat hedendaagse filosofen hen helpen om nieuwe, niet-empirische criteria te vinden waarmee ze hun theorieën kunnen toetsen. Verder heeft baanbrekend hersenonderzoek aan het licht gebracht dat meditatie in staat is nieuwe zenuwbanen te creëren en empathie en zelfs compassie op te wekken. Afgezien daarvan hebben ‘ketterse’ onderzoekers van de *School of Medicine* van de Universiteit van Virginia meer dan 2.500 casestudies verzameld van kinderen over de hele wereld die zich geloofwaardig eerdere levens herinnerden. Deze onverschrokken onderzoekers kwamen tot de conclusie dat de enige rationele verklaring die bij al deze feiten past, is dat het bewustzijn op een bepaalde manier de dood overleeft en opnieuw geboren wordt. Ten slotte is er het diepgaande besef onder jongeren en ‘jongeren van geest’ dat het spirituele een

gebied is dat voor ons open ligt en dat ieder ervoor kan kiezen zich te wijden aan zelf-definitie, zelf-beschikking en zelf-hervorming.

Als dit alles een aanduiding geeft in de richting van een meer hoopvolle, humane en vernieuwde mensheid, laten we dan deze overkoepelende vraag stellen: Kan er in de komende decennia en eeuwen een *Novus Ordo Seclorum*, een ‘Nieuwe Orde der Tijden’ voor de hele menselijke familie ontstaan? Ja, dat kan — als we maar moedig genoeg zijn om groot te denken, alomvattend te denken, te dromen en te durven.

De Bhoodan-landhervormingsbeweging

Welnu, als een ‘Nieuwe Orde der Tijden’ (of een ‘Stad van de Mens’) echt mogelijk is, dan is het zeker op zijn plaats om bij Gandhi aanwijzingen te zoeken voor een meer hoopvolle toekomst. In feite is Gandhi zeer relevant, zowel voor het heden als voor de zich zigzagsgewijs ontplooiende tijdperken van de toekomst. Als dit zo is, welke rol zouden Gandhi’s leidende principes van Waarheid en geweldloosheid, innovatieve maatschappelijke en economische hervormingen en *ashram*-experimenten dan kunnen spelen bij het tot stand brengen van een wereldbeschaving, of op zijn minst een veelheid aan beschavingscentra waarin men zich laat leiden door inclusief en

Vinoba Bhave.

universeel denken, delen van welvaart, samenwerking en wijs beheer in plaats van door verstikkend groepsdenken, onverzadigbare hebzucht, zelfvernietigende concurrentie en laffe dwingelandij?

Laten we als antwoord op die vraag eerst constateren dat Gandhi reeds zijn onuitwisbare stempel heeft achtergelaten op de komende generaties. Kijk naar wat zich op het wereldtoneel afspeelde in de jaren en decennia na zijn dood. Ten eerste was er die cruciale gebeurtenis in India zelf, op 18 april 1951 — bijna honderd jaar na de geboorte van de grote Theosoof, William Quan Judge. Op die dag in 1951 begon Vinoba Bhave, (een van Gandhi's trouwste leerlingen) de revolutionaire *Bhoodan*-landhervormingsbeweging. Deze hervormingsbeweging heeft — naar mijn mening — India gered van tientallen jaren van geweld en ideologische conflicten. Deze natie-brede beweging is op de volgende manier ontstaan. Bhave had al geruime tijd nagedacht over het probleem wat te doen met de miljoenen landloze boeren in India. Het verouderde en onrechtvaardige feodale zamindari-systeem onderdrukte de landloze mensen. Bovendien, en dat was van grote betekenis, wekten de communisten een gewelddadige revolutie op onder de wanhopige boeren. Er heerste chaos en onrust in de belangrijkste provincies van Telangana (toen de staat Hyderabad genoemd). De zaken werden nog verergerd doordat de nieuwe nationale regering van India met een groot aantal problemen worstelde en nog geen oplossing had gevonden voor het ontmantelen van het zamindari-systeem of een aanpak van de felle communistische opstandelingen. Gelukkig stapte Bhave in het epicentrum van deze gevaarlijke situatie en riep de rijke landeigenaren op om vrijwillig een klein percentage van hun land te verdelen onder de uitgehongerde armen. In eerste instantie leek Bhave's oproep aan onsympathieke dovemansoren besteed. Maar in het dorp Pochampalli stond een grondbezitter spontaan op en bood honderd hectare van zijn land aan om aan veertig families in zijn dorp toegedeeld te worden. Bhave was verheugd en zag intuïtief deze daad van vrijgevigheid als een gouden kans. Deze rijke zamindar had met zijn concrete gebaar spontaan de gandhiaanse principes van wijs beheer en onafgedwongen maatschappelijke transformatie samengebracht. De Landgift Beweging onder de naam *Bhoodan* was begonnen en zou zich na verloop van tijd langzaam over heel India verspreiden.

Een paar maanden na de start van de *Bhoodan*-beweging, stond Premier Nehru voor het Indiase parlement en maakte de volgende opmerking over Vinoba Bhave en

zijn ontluikende landhervormingsinspanningen:

Deze fragiele man heeft zojuist, enkel door de kracht van geweldloosheid, bereikt waar de gehele militaire macht van de (Indiase) regering niet toe in staat zou zijn.⁽³⁾

Bhave verzamelde en herverdeelde uiteindelijk bijna twee miljoen hectare akkerland onder de landlozen. En net zo belangrijk, riep Bhave — mede door de landgiften van de rijken — een opkomende communistische revolutie een halt toe.

Martin Luther King

Als we nu naar Amerika kijken, hebben we de profetische uitspraak die Gandhi deed tijdens een ontmoeting met een delegatie zwarte Amerikanen in 1936:

... Wellicht is het de (Amerikaanse) negerbevolking die de zuivere boodschap van geweldloosheid aan de wereld zal doorgeven.⁽⁴⁾

Dit brengt ons natuurlijk bij het schitterende voorbeeld van Martin Luther King, de christelijke voorvechter van geweldloze maatschappelijke en raciale hervormingen. Op een kritisch keerpunt in King's vroege leven, werd hij door een belangrijke mentor aangemoedigd om de geschriften van Gandhi te lezen, wat hij deed. Pas toen, gaf hij toe, begreep hij dat het mogelijk was om het christelijke principe van onvoorwaardelijke liefde toe te passen op de maatschappelijke, economische en raciale problemen van Amerika. In het midden van de jaren vijftig trad King naar voren als de leider van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging en was hij verantwoordelijk voor het initiëren van economische boycots en burgerlijke ongehoorzaamheidscampagnes in het racistische Zuiden. Zijn activiteiten werden een fundamentele uitdaging voor het geweten van Amerika. Gedurende deze creatieve en tumultueuze tijden, kreeg King de behoefte om naar India te reizen. Die wens ging uiteindelijk in vervulling in 1959, toen hij, zoals hij het noemde, een 'bedevaart' maakte om het land van zijn revolutionaire mentor Mahatma Gandhi te bezoeken.

King's vijfweekse bedevaart naar India had een diepgaande invloed op zijn begrip van geweldloos verzet en zijn geëngageerdheid bij de Amerikaanse strijd voor burgerrechten. Tijdens zijn verblijf in India ontmoette King premier Nehru, de communistisch-socialistische leider J. Narayan, Vinoba Bhave en, het belangrijkste nog, honderden lokale

gandhianen, maatschappelijk werkers en onaanraakbaren over het hele subcontinent.

Op zijn laatste avond in India hield King een ontroerende, prachtig geformuleerde radiotoespraak voor het Indiase volk. In die toespraak zei hij:

Sinds ik in India ben, ben ik er meer dan ooit van overtuigd geraakt dat de methode van geweldloos verzet het krachtigste wapen is dat onderdrukte mensen ter beschikking staat in hun strijd voor gerechtigheid en menselijke waardigheid. In ware zin belichaamde Mahatma Gandhi in zijn leven bepaalde universele principes die inherent zijn aan de morele structuur van het universum, en deze principes zijn even onherroepelijk geldig als de zwaartekrachtwet.⁽⁵⁾

King keerde terug naar Amerika met een dieper begrip van de dynamiek van geweldloos verzet en een enorme waardering voor de Indiase volkeren en hun oude cultuur. Vier jaar later, op 2 juli 1964, vaardigde het Amerikaanse Congres de *Civil Rights Act* uit, die wettelijk een einde maakte aan rassendiscriminatie in heel Amerika. Deze wet, en het collectieve offer dat de inspiratiebron was van deze wet, blijft een steunpilaar voor alle collectieve inspanningen ten behoeve van Amerikaanse raciale gerechtigheid en gelijkheid.

Foto van de laatste van de drie protestmarsen van Selma (Alabama) naar Montgomery (Alabama) in 1965. Hierbij kwam de Afro-Amerikaanse bevolking op straat voor stemrecht en tegen racisme. Bij de eerste twee marsen werd gewelddadig ingegrepen door de politie, maar dat weerhield de bevolking niet om vreedzaam te blijven protesteren.

Europa's fluwelen revolutie

Als we nu kijken naar de invloed van Gandhi op Europa, kunnen we de geweldloze revolutie noemen die plaatsvond in het voormalige Tsjecho-Slowakije in 1989. Deze revolutie van het Tsjecho-Slowaakse volk werd de 'fluwelen revolutie' genoemd. Het begon spontaan op 17 november 1989, precies 114 jaar na de oprichting van de Theosophical Society in New York City. Het eindigde slechts zes weken later. De stoutmoedige geweldloze demonstraties en daden van burgerlijke ongehoorzaamheid door de onderdrukte Tsjecho-Slowaakse burgers resulteerden in het vreedzame aftreden van de heersende Communistische Partij en de oprichting van een parlementaire Tsjecho-Slowaakse Republiek. Vier jaar later, in januari 1993, splitste Tsjecho-Slowakije zich in twee onafhankelijke landen: de Tsjechische Republiek en de Slowaakse Republiek. Het was een geweldloos politiek uiteengaan, zonder bloedvergieten, die de naam 'de fluwelen scheiding' kreeg. Het was niet minder opmerkelijk dan de geweldloze omverwerping van het communistische bewind vier jaar eerder.

Universele beschaving

Tegenwoordig wordt wereldwijd erkend dat geweldloze non-coöperatie een constructieve vorm van maatschappelijk, politiek en economisch protest is om ervaren onrecht te corrigeren. In feite is 'geweldloosheid' een veelgebruikte

term geworden in onze algemene maatschappelijke en politieke woordenschat. Deze wereldwijde situatie is Gandhi's geschenk aan de kleinkinderen van onze kleinkinderen.

Maar de wereld heeft nog veel te leren van Gandhi, als ze een 'universele beschaving' geboren wil laten worden. De belangrijkste denkers en geëngageerde revolutionairen van de wereld moeten het essentiële belang van Gandhi's filosofische onderscheid tussen Absolute en relatieve waarheid nog begrijpen. Ook hebben veel new age-denkers en oecumenische voortrekkers Gandhi's rijke opvatting van het heilige nog niet werkelijk begrepen. En maatschappelijk georiënteerde historici hebben de bredere betekenis van

Václav Havel spreekt menigte toe tijdens de ‘fluwelen revolutie’.

de ashram-experimenten van Gandhi niet gepeild. Toch zijn deze alle drie cruciaal voor de menselijke familie als ze goed door de huidige ‘donkere nacht van de ziel’ wil gaan, door haar *Nitya-Pralaya* — het pijnlijke maar onvermijdelijke proces van bewust ‘sterven in een nieuw leven’. Deze drie aspecten van Gandhi’s denken zullen in de paragrafen hieronder worden besproken.

Absolute and relatieve waarheid

Zoals aangegeven in *The Moral and Political Thought of Mahatma Gandhi* van Raghavan Iyer, maakte Gandhi een cruciaal onderscheid tussen Absolute en relatieve waarheid — een onderscheid dat de hartslag is van de eerste grondstelling van de theosofische filosofie. Gandhi wees er op dat Absolute waarheid ons altijd te boven gaat terwijl relatieve waarheid als onze directe gids door het labirint van het dagelijks leven fungeert. Tot zijn verdriet zag Gandhi dat het falen van oprechte religieuzen, ideologen, hervormers en rebellen om in hun denken en hart een duidelijk onderscheid te maken tussen Absolute en relatieve waarheid, de oorzaak was van veel van de tragedies in de wereld. Door onbewust een beperkt zelfbesef aan onze kijk op de waarheid te verbinden, creëren we een intense gehechtheid aan onze visies en daardoor een bekrompen kijk op de overtuigingen en handelwijzen van anderen. Heel veel activisten, zo zag Gandhi, vallen ten prooi aan de taaie neiging om ‘het relatieve te verabsoluteren’, om een idee, inzicht of gekoesterde waarheid als laatste woord, als definitief, als enig mogelijke interpretatie, als enig haalbare praktische toepassing op te vatten. Deze perverse hardleersheid is de bron van alle politieke en religieuze ‘ismen’ in de wereld en leidt tot geweld en groeiende verdeeldheid.

Hoezeer ook nu nog sprake is van een botsing van politieke ideologieën en religieuze sekten, toch zullen de mannen en vrouwen van de komende decennia de relatieve

waarheden wel moeten erkennen, die inherent zijn aan de perspectieven, overtuigingen en handelwijzen van zichzelf en anderen. Ze zullen hun neigingen om alles absoluut te zien geleidelijk moeten transformeren, om steeds meer gebruik te kunnen maken van de synthetiserende kracht van *buddhische* intuïtie. Het kan heel goed zo zijn dat door collectieve pijn, desillusie en lijden, de generaties van morgen geleidelijk achting krijgen voor het Absolute achter het relatieve, door veel bescheidener te worden op het gebied van zelfbevestiging en stellingnames. En daardoor zullen de beste denkers gaan inzien dat universalisering geen homogenisering inhoudt, maar veeleer de erkenning van ‘eenheid in verscheidenheid’. Deze flexibele houding zal ongetwijfeld worden bevorderd door de geleidelijk afnemende aantrekkingskracht die uitgaat van alle vormen van politieke en religieuze macht.

Schoonheid

Ten aanzien van waarheid is het belangrijk op te merken dat Gandhi Waarheid zag als de grondslag van alle vormen van schoonheid — vooral morele schoonheid. Morele schoonheid omvat de harmonische relatie tussen theorie en praktijk, overtuiging en gedrag, kennis en toepassing. Hoe meer je op creatieve en moedige wijze waarheid en geweldloosheid kan integreren, des te meer zullen je handelingen een intelligente en verheffende invloed uitsralen. Vanuit dit perspectief gezien is disharmonie of ‘morele lelijkheid’ niet zozeer onzorgvuldig handelen of wilswaakheid, maar hypocrisie of onoprechtheid — een gebrek aan innerlijke integriteit die leidt tot zielsblindheid en een misvormde persoonlijkheid.

Spirituele schoonheid omvat, theosofisch gezien, de rationele integratie van macro en micro, het mondiale en het lokale, het parapolitieke en het politieke. Dit is nu moeilijk te vatten, maar wordt wellicht het voornaamste aandachtsgebied van de beste academies van de toekomst. Maar voor huidige bestudeerders van de Theosofie is belangrijker nog dat schoonheid twee kanten heeft. Ze kan ons bedriegen, verleiden, bedwelmen en afleiden, maar ook stimuleren en inspireren om voort te gaan op onze moeizame reis naar de toppen van de onpersoonlijke waarheid. Onbezonnen fascinatie voor schoonheid *op zich* kan ons gemakkelijk zo misleiden en verblinden dat we het lijden van de wereld om ons heen vergeten. De bedwelvende spirituele schoonheid die de bestudeerder van de Theosofie soms ervaart, kan onbewust zijn bodhisattvische toewijding om de mensheid te redden van onwetendheid en lijden omzetten in een verlangen naar extatische

ervaring, naar spirituele zelfabsorptie, naar *nirvāna*. Deze calypso-achtige verleiding moet worden weerstaan. Het streven naar universele broederschap, met zijn beprovingen en hindernissen, moet boven alles staan — zelfs boven het verlangen naar schoonheid.

Het heilige

Laten we nu kijken naar Gandhi's opvatting en toepassing van het heilige. Dit is misschien een van de wegwijzers naar de toekomst. Terwijl rationele kennis in plaats van religieuze overtuiging een kenmerkend verschil lijkt te zijn tussen respectievelijk het aquariustijdperk en het vissentijdperk, is eerbied van essentieel belang voor het ontwakken van spiritueel inzicht. Dit komt omdat het rationele kan worden doordrongen van eerbied, en eerbied kan wel degelijk rationeel zijn; de waarheid is heilig. Voor Gandhi wekt het bezielende heilige een allesdoordringend eerbiedig besef op voor het goddelijke in al zijn prachtige manifestaties: eerbied voor spirituele leraren, voor kennis, voor opoffering, voor morele moed, en natuurlijk groeiende eerbied en respect voor al wat de natuur ons biedt. In die zin zag Gandhi dat niet alleen God heilig is, en de Natuur ook, maar dat de mensheid eveneens heilig is. Wij mensen zijn geen hopeloze zondaars, geen toevallige kosmische ongelukken, geen bundels van instincten en ook geen geraffineerd werkende machines. Nee, we zijn in wezen goddelijk en verdienen bewondering als we handelen naar ons morele, intellectuele en spirituele potentieel. Daarom zal in de niet zo verre toekomst het begrip van het heilige niet langer beperkt worden tot alleen conventionele religies, of tot bepaalde heilige handelingen die worden verricht in besloten ruimten als tempels, pagodes, kerken, synagogen of moskeeën. Het heilige zal evenmin worden gezien als iets wat altijd maar somber of grimmig is, maar juist als iets vreugdevols en verheffends. Over het algemeen zal er zo'n diepgaand besef zijn van de heiligheid van het leven dat mannen en vrouwen zullen leren om de verborgen potentie van het zuiver goddelijke te eren, zoals het zich in het dagelijks leven manifesteert. In de komende eeuwen zullen de geestelijk rijpere personen de aanwezigheid van het goddelijke en het goddelijk-menselijke verwelkomen, steeds wanneer en waar ze getuige zijn van echte onbaatzuchtigheid, morele en geestelijke moed, spontane vrijgevigheid en vrijwillige verzaking.

Ashram

Te midden van de complexe politieke uitdagingen in Zuid-Afrika en later in India, besefte Gandhi dat het nodig

was om een nieuw soort ashram op te zetten; namelijk een micro-gemeenschap van toegewijde personen die doelbewust het spirituele en het maatschappelijke combineerden door de transformerende kracht van geloften. Men legde plechtig geestelijke geloften af om bepaalde eeuwige, hoogstaande beginselen tot leidraad te nemen: waarheid, geweldloosheid, afzien van bezitsdrang, niet stelen en dergelijke. Doordat men dergelijke alomvattende besluiten nam, was er binnen de ashram een actieve erkenning en plaats voor een diversiteit aan religieuze leringen. Maar Gandhi vond dat spirituele geloften en religieuze leringen krachteloos blijven, tenzij ze op creatieve wijze gekoppeld worden aan concrete maatschappelijke noden. Daarom kwamen Gandhi en zijn medeleiders van de ashram, naast het voorbereiden van verschillende vormen van maatschappelijk en politiek protest in Brits-Indië, overeen om de Indiase samenleving radicaal anders vorm te geven binnen hun eigen miniatuurgemeenschap. Gedurende vele jaren ontwikkelden ze op een organische manier een gemeenschapsordering die misplaatste kastenverschillen uit de weg ruimde, zich onttrok van onaanraakbaarheid, weerachting had voor het edele van het vrouw-zijn, de inherente waardigheid van 'broodarbeid' [handarbeid; red.] erkende en in de educatie van kinderen en jong-volwassenen hoofd, hart en hand integreerde.

Gandhi's opvattingen en voorbeeld van leiderschap in zijn ashrams waren zowel modern als traditioneel. Zijn ashrams waren georganiseerd maar niet statisch, egalitair maar niet anarchistisch. Terwijl Gandhi de visionair was, degene die het initiatief en de hoofdverantwoordelijkheid nam voor ashram-activiteiten, was hij in feite 'leider' op grond van zijn morele voorbeeld. Als leider was Gandhi rationeel, verantwoordelijk en transparant. Hij deed, in het volle besef van het belang ervan, aan openlijke zelfcorrectie wanneer dit nodig was. En wanneer zich belangrijke gemeenschappelijke kwesties voordeden, hield Gandhi zich aan de hoofdregel van de pythagoreïsche gemeenschap van het klassieke Griekenland: hij overlegde en beraadslaagde met anderen voordat hij handelde. In die zin was Gandhi's *panchayat* (raad van ouderen) de levende belichaming van de legendarische 'ronde tafel' van koning Arthur, waarin koning Arthur 'eerste onder gelijken' was.

Uiteindelijk belichaamden Gandhi's ashram-experimenten een nieuw soort denken, een originele manier om de ogenschijnlijk gescheiden werelden van religie en maatschappelijke hervorming samen te brengen door beide te transformeren. Zijn doelgericht vormgegeven gemeenschapscentra werden de transformerende hefbomen die

hielpen om God in de mens, het heilige binnen het maatschappelijke, en de burger binnen de politieke gemeenschap weer op één lijn te brengen. De leden van Gandhi's ashrams in Zuid-Afrika en India zochten niet naar *moksha* of *nirvāna* maar naar *dharma*, naar bekwaamheid in het verlenen van intelligente hulp aan de samenleving in het groot en aan de mensheid als geheel. Het hoeft geen verbazing te wekken dat deze baanbrekende ashram-experimenten allerlei interne uitdagingen en problemen opriepen. Al deze problemen werden onderzocht en opgelost op manieren die men in overeenstemming achtte met de geloften van waarheid, geweldloosheid, bezitsloosheid en dienstbaarheid.

Het wordt zelden onder de aandacht van het publiek gebracht dat er op dit moment duizenden eco-dorpen en bewust geleide gemeenschappen actief zijn op elk continent. Deze innovatieve gemeenschapsexperimenten ontwikkelden zich, zonder ophef te maken, tot centra van maatschappelijk, politiek, religieus en zelfs intellectueel pionierswerk. Ze zijn visionair, baseren zich op kennis en morele waarden, en werken met verfrissend weinig ophef. Je kunt ze vinden in binnensteden, buitenwijken, het platteland en dorpen. Ze hebben een verscheidenheid aan historische wortels, maar zijn in zekere zin op subtiele wijze schatplichtig aan Gandhi's gedurfde ashram-experimenten uit de vorige eeuw.

Psychologisch niveau

Alles wat we tot nu toe hebben besproken wijst op het feit dat de komende mondiale beschaving ons continu zal oproepen tot een 'aardverschuiving' in bewustzijn — een innerlijke hervorming die op gang wordt gebracht en versterkt door vernieuwende maatschappelijke en politieke acties op microniveau. Zoals we hebben gezien, gebeurt dit nu al op allerlei manieren. Maar er is meer nodig. Wat bovenal nodig is in onze tijd, is niet zozeer het verlangen naar een vervlogen Gouden Eeuw of de poging een verloren paradijs terug te vinden, maar, veel wezenlijker nog, het herwinnen van ons verloren zelfvertrouwen — individueel en collectief. We moeten een diepgaander vertrouwen wakker roepen in het vermogen van de mens om uit de hel van zelfzuchtig verlangen op te rijzen naar de hemel van coöperatieve broederschap.

Hoe komen we dan stap voor stap tot een onwrikbaar vertrouwen in onszelf, in anderen en in de onbegrensde toekomst? De oplossing van Gandhi is eenvoudig, paradoxaal en zeer uitdagend. Hij zegt dat de fundamentele remedie voor gebrek aan zelfvertrouwen morele en spiri-

tuele moed is. De meesten van ons, zo geeft hij aan, zijn moreel niet zo zwak, intellectueel niet zo verward en onzeker als we denken dat we zijn.

Ergens in ons zoekende denkvermogen *weten* we wat we behoren te doen. *We weten* wat juist is om te doen. Maar we missen de moed of de bezieling om het te doen. Op momenten dat we kalm en alleen zijn en ons leven eerlijk doorlichten, kunnen we duidelijk zien dat veel van onze fouten en tragische perioden vermeden hadden kunnen worden met een beetje moed, een beetje durf, wat zorgvuldigheid, wat eerlijkheid naar onszelf toe, en wat bereidheid om onze gehechtheden los te laten. Als dit zo is, dan gaat het erom dat we onze morele en spirituele moed wakker roepen door een prometheaans besluit om onze persoonlijkheid tot nul te reduceren, in bepaalde morele situaties. Dit onvoorwaardelijke besluit roept het heroïsche element in ons op en wekt onze altruïstische wil om rechtvaardig en eervol te handelen — zonder aandacht voor de consequenties of ons imago. Albert Einstein verwoordde dit meer metafysisch — maar net zo overtuigend — toen hij zei dat het de verantwoordelijkheid van ware religie is om mannen en vrouwen te helpen hun denken te ont-doen van de "optische waan van gescheiden bewustzijn".⁽⁶⁾

Objectief idealisme en zelfcorrectie

Hoewel zelfverloochening op de juiste momenten in het dagelijks leven het ideaal is, was Gandhi geen romantische idealist of dwaze optimist. Hij was integendeel een objectief idealist. Hij begreep dat mens en maatschappij onvermijdelijk vol onvolkomenheden zijn. Het is deel van de menselijke conditie dat alle menselijke activiteiten gepaard gaan met fouten, zonden en onrecht. Dus als onze daden jegens anderen niet voldoen aan onze idealen van waarheid en liefde, moeten we de moed hebben om niet te gaan liegen, dralen of onze fouten te gaan rationaliseren — noch naar onszelf noch naar anderen toe. We moeten onszelf corrigeren voordat het leven dat voor ons doet. Dankzij zijn vastbeslotenheid werd Gandhi een meester in zelfcorrectie in elk aspect van zijn leven, van het persoonlijke tot het politieke.

Bij één situatie in Zuid-Afrika maakten Gandhi en zijn vrouw Kasturba opgewonden ruzie over het verrichten van schoonmaakwerk in de ashram. Uiteindelijk realiseerde Gandhi zich dat hij zich door zijn woede had laten meeslepen en dat hij probeerde Kasturba te dwingen iets te doen dat voor haar, tot dan toe, volkomen onnatuurlijk was. Gandhi voelde zich slecht en zei, terwijl hij zijn rechtvaardigheidsgevoel ondergeschikt maakte, die magi-

sche woorden: “Ik had ongelijk.” Direct hierna sprak hij de krachtige mantra uit: “Het spijt me.” Deze daden van zelfcorrectie herstelden de harmonie tussen hem en zijn grootmoedige metgezel en vergrootten hun wederzijdse begrip en respect voor elkaar.

Gandhi paste het principe van zelfcorrectie ook toe op het moeilijkste terrein van maatschappelijke interactie, het politieke. In 1919 startte Gandhi een massale *Satyagraha*-campagne in heel India als reactie op de onderdrukkende *Rowlatt Act* van de Britse regering. [Deze wet gaf de autoriteiten in Brits-Indië het recht om mensen zonder gerechtelijk proces voor onbepaalde tijd op te sluiten; red.] Het Britse leger reageerde op de geweldloze *Satyagraha*-campagne door demonstraties brutaal te onderdrukken. Op een gegeven moment konden sommige demonstranten zich niet houden aan de hoge normen van geweldloos handelen en gingen over tot geweld en vernielingen. Gandhi beseftte al snel zijn fout en verklaarde in het openbaar dat hij een ‘himalaya-grote misrekening’ had gemaakt door te denken dat India gereed was voor geweldloosheid op zo’n grote schaal. Hij nam persoonlijk de verantwoordelijkheid voor zijn fout en blies de nationale campagne af, ondanks de verhitte protesten van bijna al zijn medewerkers.

In beide voorbeelden van bewuste zelfcorrectie kunnen we zien dat Gandhi de moed had om zijn ego opzij te zetten. De morele logica van zijn eigen geloften dwong hem om zijn trots, zijn gekwetste gevoelens, zijn rechtvaardige woede, zijn hoge verwachtingen, zijn diepe teleurstelling en misschien zelfs zijn aanzien in te slikken. Hij koos er bewust voor om het moreel en psychologisch veeleisende pad van waarheid en geweldloosheid te volgen. Door die keuze zuiverde hij zijn bewustzijn en, paradoxaal genoeg, verhoogde hij zijn vertrouwen in zijn eigen vermogen om te leren en moreel en spiritueel te groeien. Het is duidelijk dat dit gandhiaanse basispatroon van onbaatzuchtige actie en tijdige zelfcorrectie van vitaal belang is als we stappen willen zetten naar een betere, meer harmonieuze wereld.

Meditatie en universele verantwoordelijkheid

Het is van belang erop te wijzen dat zelfverloochening wordt versterkt door twee factoren. Volgens de Theosofie, de oosterse filosofie en de modernste wetenschap zijn dat dagelijkse meditatie over ethisch hoogstaande onderwerpen en het bewust aankweken van universele verantwoordelijkheid. Deze innerlijke activiteiten zijn de sleutels tot een positieve transformatie in het den-

ken. Meditatie is alchemistisch en heeft uiteindelijk te maken met Zelf-voortbrenging. Het gaat over het kalm tenietdoen van de subtiele tirannie van het lager zelf en het stapsgewijs bestijgen van de ladder van bewustzijn tot in het empyreum van het transcendente, grenzenloos mededogende Ene. Volgehouden meditatie, zelfstudie en dienstbaarheid helpen ons om ons denken steeds meer te ‘ontzelve’. Terwijl de tijd verstrijkt groeit als vanzelf onze cirkel van verantwoordelijkheid voor anderen: van het gezin tot de grotere gemeenschap en uiteindelijk tot de hele mensenfamilie. In het licht van deze innerlijke dynamiek, kunnen we begrijpen waarom velen zeiden dat Gandhi ‘mededogen ademde’. Gandhi mediteerde immers, zo zei hij zelf, elke dag over de benarde situatie van de miljoenen uitgehongerde en radeloze mensen. Deze gouden draad van herhaalde meditatie was de hartenklop van zijn rijke en vruchtbare zoektocht naar realisatie van het Goddelijke — tot stand gebracht door op de juiste momenten hulp te verlenen aan anderen.

Algemeen gezegd, terwijl in de komende tientallen jaren een veelomvattend besef van het Zelf in het menselijke bewustzijn begint te ontwaken, zal het koninklijke vermogen van de scheppende verbeelding de bereidwillige medewerker worden van de onpersoonlijke rede. Dit gelukkige verbond zal de persoonlijkheid van de mens plastischer maken, beter in staat stellen zichzelf te vormen. Als dit zo is, zal er een verandering komen in de polariteitstoestand van het denken. Het zal begripsvoller worden, opener voor heldere inzichten. Kortom, het denken zal multi-dimensionaler worden: het zal verschillende perspectieven en tegengestelde gezichtspunten kunnen bevatten. Ook zal het empathische IQ van de mens hoger worden, zodat hij gemakkelijker met anderen kan lijden of vreugde kan beleven. Deze nieuwe, gastvrije mentaliteit is in feite de kern van ‘mondialer worden’. In die zin kan men in een dorp leven en mondiaal zijn of in een innoverende wereldstad wonen en provinciaal zijn. Het hangt allemaal af van de kwaliteit van iemands bewustzijnstoestand, van iemands mentale zuiverheid.

Samenvatting: het grootmoedige denken

Samenvattend kunnen we zeggen dat in de bewust geleide microgemeenschappen van de toekomst daadwerkelijk sprake kan zijn van de creatieve integratie van het spirituele, het intellectuele en het maatschappelijke. Als dat zo is, dan zouden deze de kiemgrond kunnen zijn van wat we het ‘grootmoedige denken’ kunnen noemen — de dynamische versmelting van het alfa-intellect en het al-

fa-hart. Het grootmoedige denken houdt een hoogstaande ethische intelligentie in. De ontplooiing ervan zou onze mentale, morele en spirituele levens opnieuw integreren. Het zou waarheidsgetrouw en mededogend zijn, moreel oprecht en tolerant, rationeel veeleisend maar ook flexibel en intuïtief. In zijn optimale vorm zou het grootmoedige denken van de toekomst doordrongen zijn van een bewust besef van het heilige, dat zich uitdrukt in grenzenloze edelmoedigheid en volmaakte hoffelijkheid. Zo'n spirituele mentaliteit zou een verbazingwekkende *buddhische* beweeglijkheid laten zien: het zou zijn focus heel snel kunnen verleggen van het theoretische naar het praktische, van het morele naar het psychologische, van proza naar poëzie, van het lokale naar het mondiale en weer terug. En, wat nog belangrijker is, deze nieuwe mentaliteit zou net zo vertrouwd zijn met de weidse velden van het onbekende als met het vastgestelde bekende.

Door de ontwikkeling van het grootmoedige denken zullen de mensen van de toekomst het vanzelfsprekend vinden om veel dingen tegelijkertijd te zijn: een zoeker naar Waarheid, een mysticus, een liefhebber van wetenschap, een doelmatige medewerker aan de morele verheffing van de maatschappij en een gewetensvolle beheerder van de rijkdommen van de Natuur. In wezen leren de mensen van de komende generaties om, evenals Gandhi, geestelijk onafhankelijk, intellectueel open en maatschappelijk verantwoordelijk te zijn. Ze zullen afstand doen van een overdadige loyaliteit aan kerk en staat, aan sekte en partij, en ze zullen, door krachtig vast te houden aan universele principes, de burgergemeenschappen hervormen binnen een meerlagige wereldbeschaving.

Ten slotte zou het grootmoedige denken, wanneer dit wordt gevoed in de vele microgemeenschappen van de komende eeuwen, ware 'eilanden van broederschap' kunnen voortbrengen die de hele wereld zouden opluisteren. Zulke iriserende cultuurcentra zouden *Jñāni's* [Wijzen; red.] uit hemelse sferen oproepen om naar onze verjongde aarde te komen. Deze magus-Leraren zouden zich opnieuw belichamen en vrijelijk rondlopen tussen de mensen, zonder het risico om 'als duivels te worden vervolgd of als goden te worden aanbeden'. Zulke wijze magiërs van het hart zouden de vensters van visie wijd openen, zodat de vatbare en lijdende massa's eveneens een glimp kunnen opvangen van het Goddelijke. Ze zouden het menselijk bewustzijn heroriënteren in de richting van een energiek idealisme, en zouden nieuwe hoop bieden aan ritualisten, materialisten en spiritueel onderdrukten. Als zulke verheven wijzen, zulke grootmoedige leraren zouden incarneren

en een vorm van *Rama Rajya* [De heerschappij van de Avatāra Rāma: de heerschappij van het rechtvaardige en billijke; red.] op aarde zouden herstellen, dan zouden we ons allemaal in koor kunnen aansluiten bij de liefvallige, onschuldige Miranda in Shakespeare's *De Storm*, wanneer ze vol vreugde roept:

O wonder!

Hoe vele vriendelijke schepselen zijn er hier!

Hoe schoon is de mens.

O prachtige nieuwe wereld, die zulke bewoners draagt.⁽⁷⁾

Referenties

1. Geciteerd in: *The Jewel in the Lotus*. Concord Grove Press, Santa Barbara 1983, blz. 533.
 2. R.M. Rilke, *Letters to a Young Poet* (to F. Kappus in 1929). Letter 7. Bijvoorbeeld: Penguin Classics, Londen 2016.
 3. Lanza del Vasto, *Gandhi to Vinoba: the New Pilgrimage*. Rider and Company, Londen 1956, blz. 91.
 4. M.K. Gandhi, *Harijan*. Maart 1916.
 5. The Martin Luther King, Jr., Research and Educational Institute, Transcript of an audio recording called "Farewell Statement for All India Radio", 9 maart, 1959, New Delhi, India. Stanford University Website.
 6. Zie www.lettersofnote voor een transcriptie van een brief die Einstein schreef aan een vader die rouwde om het verlies van zijn zoon (1950).
 7. William Shakespeare, *The Tempest*. 5e bedrijf, 1e scene.
-

Theosofie in de natuur

Hoe wordt een planeet geboren?

Hoe wordt een planeet geboren? Vragen als deze worden ons regelmatig gesteld door geïnteresseerden die willen zien of ze het grondidee van de Theosofia, dat alles leeft, overal kunnen herkennen. Immers, als alles leeft en alle wezens zich steeds weer belichamen, dan moet er bij zonnewezens en planeetwezens ook zo iets zijn als een geboorteprocès.

Kerngedachten:

- » Bij elke wedergeboorte wordt een wezen zichzelf. Het brengt tot uitdrukking wat het in vorige levens aan kwaliteiten en capaciteiten heeft ontplooid.
- » Het geboorteprocès gaat 'van binnen naar buiten', van het spirituele tot aan het meest stoffelijke deel van het wezen. Elke stap is een emanatieprocès.
- » Bij dit geboorteprocès zijn andere wezens noodzakelijk: zij leveren de passende leefomgeving en omstandigheden.
- » De geboorte van mens en planeet verschilt sterk in vorm maar niet in essentie.

Om de geboorte van een wezen te begrijpen, is het nodig uit te gaan van bewustzijn als de drijvende kracht erachter. Dat is de gedachte waar de hele Theosofia op berust. Dan zullen we *de beginselen* van het geboorteprocès ontdekken. Die kunnen we vervolgens toepassen op de bijzondere gevallen van planeet en mens, want het geboorteprocès verloopt in beginsel bij elk wezen, van atoom tot mens tot zonnestelsel, gelijk. De vorm waarin het zich voordoet kan niet hetzelfde zijn, omdat alle wezens onderling verschillen in karakter en in stadium van ontwikkeling. Ook de ruimtelijke schaal en tijdschaal kunnen enorm verschillen. De geboorte van een kosmisch wezen neemt bijvoorbeeld vele miljoenen jaren in beslag. En in de wereld van het atoom gaat alles in onze ogen flitsend snel.

Wat is 'geboren worden' theosofisch gezien?

Alle dingen zijn bezielde. De hele Natuur bestaat uit wezens. Er is dus nergens dode materie. Elk zo'n wezen is

een brandpunt van bewustzijn. Dat brandpunt is in diepste kern blijvend, tijdloos, eeuwig. Tegelijk verandert een wezen voortdurend van aard: het ontwikkelt zich voortdurend, om steeds beter de diepste kern, zijn eigen essentie, tot uitdrukking te leren brengen. Immers, in elke levensperiode doet het ervaringen op en leert het iets meer van zijn potenties te ontplooiën.

Als we uitgaan van een bewustzijn als de oorzaak en leidende factor van elke belichaming, dan komen we tot de conclusie dat we in elk leven weer *onzelf* voortbrengen. Het zijn niet onze fysieke ouders die ons 'maken', het zijn ook geen goden die ons scheppen, maar we drukken onszelf uit, precies zoals we waren aan het einde van ons vorige leven. *We worden onszelf*. We hullen ons in een lichaam dat precies past bij onze aard en mogelijkheden. Andere wezens zijn gedurende onze geboorte wel noodzakelijk: bij alle processen in de natuur zien we een onderlinge afhankelijkheid. Zij zorgen voor de voor ons geschikte

omstandigheden: een beschermende en stimulerende omgeving die past bij ons karakter. Wij mensen bijvoorbeeld worden geboren binnen de invloedssfeer van het planeetwezen Aarde, binnen de sfeer van een bepaalde gemeenschap van mensen, en binnen de invloedkring van een man en een vrouw, een ouderpaar. Hun invloedssfeer biedt ons als incarnerend bewustzijn de kans om ons te manifesteren. Zij zijn in sommige opzichten de kanalen of poorten waardoor we ons op dit uiterlijke gebied kunnen uitdrukken. Maar ze faciliteren, ze scheppen ons niet. Het wezen-in-wording en de wezens die in een geschikte omgeving voorzien, hebben altijd een overeenkomstige karakteristiek. Het wezen-in-wording wordt daarom speciaal *tot hen* aangetrokken, omdat het binnen hun invloedssfeer zichzelf kan uitdrukken.

We werken het beeld nog iets verder uit

In de theosofische literatuur is veel boeiende informatie te vinden over het geboorteproces: de geboorte van een kosmos, zonnestelsel, mens.⁽¹⁾ Wij geven nu een schets van de principes.

Een volledig belichaamd, volledig gemanifesteerd wezen bestaat uit een combinatie van wezens van verschillende kwaliteiten: een goddelijk, spiritueel, mentaal, psychisch, astraal en stoffelijk deel. Zijn wezenlijke kern is zoals gezegd eeuwig, tijdloos. En al zijn gemanifesteerde delen zijn tijdelijke hulpmiddelen om zich tot uitdrukking te brengen, op alle bestaansgebieden van de kosmos.

Het geboorteproces begint veel eerder dan menigeeen denkt. Want wat wij met onze stoffelijke ogen of instrumenten zien van het geboorteproces is slechts de allerlaatste stap, de wederopbouw van een geschikt fysiek instrument (lichaam). Het geboorteproces begint al tijdens de periode tussen twee levens. Na het bereiken van de voor dat wezen diepste rustfase, draait het proces van 'naar binnen gaan' om, en vloeit datzelfde bewustzijn nu stap voor stap weer 'naar buiten'. Het vormt opnieuw brandpunten – centra van leven, bewustzijn en substantie – op alle bestaansgebieden. Allereerst in het spirituele gebied, dan in het mentale, en zo doorgaand, tot uiteindelijk het stoffelijke gebied is bereikt. Geboorte verloopt dus *van binnen naar buiten*, waarbij we met de woorden 'binnen' en 'buiten' verschillende bestaansgebieden bedoelen, van de voor ons meest etherische tot de voor ons meest stoffelijke. Die bestaansgebieden doordringen elkaar, ze liggen niet ruimtelijk binnen of boven elkaar.⁽²⁾

Emanatie

Wat is dus het geboorteproces? Het is een uitvloeien, uitstromen van bewustzijnen (met hun sluimerende karakter en vermogens) in meer uiterlijke werelden. We noemen dat 'emanatie'.⁽³⁾ Als een bewustzijn herboren wil worden op een stoffelijker gebied van bestaan, maakt het contact met een brandpunt dat reeds op dat lagere gebied aanwezig is. Dat brandpunt was enige tijd slapend, passief, als een slapend zaad van een plant in de grond. Door de

Moleculaire nevels als deze zijn de kraamkamers van toekomstige zonnestelsels, met hun bijbehorende planeten.

Een komeet is een hemellichaam in zijn jeugdfase. Als een planetaire komeet tijdens zijn omzwervingen alle gevaren doorstaat, ontwikkelt hij zich tot een planeet.

stimulans die de straal van bewustzijn geeft, wordt dit centrum hoogst actief, en trekt talloze minder ver gevorderde wezens aan die geschikt zijn om ‘het instrument’, het bezielde lichaam op dat gebied op te bouwen en te laten functioneren. Die lagere, relatief primitieve wezens worden de levende bouwstenen voor het wezen in wording. De opbouw van een lichaam doorloopt altijd een serie fasen, want alle groei in de natuur is geleidelijk. Denk maar aan de fase van embryonale ontwikkeling, gevolgd door alle fasen van onze kindertijd, in het geval van de mens.

De geboorte van een planeet

Bij de fysieke geboorte van een planeet zien we dat dit een voorbeeld van emanatie is. We zien namelijk eerst een magnetisch brandpunt ontstaan.⁽⁴⁾ Dat vindt plaats in een van de ‘kraamkamers’ van ons melkwegstelsel, zoals de astronomen terecht zeggen. Dat is een heel goede benaming, want het gaat om plekken waar de omstandigheden geschikt zijn voor een dergelijke geboorte. En die omstandigheden worden teweeggebracht door kosmische wezens, waaronder het grootste bewustzijn achter het complete melkwegstelsel zelf.

Het magnetisch centrum trekt gas-achtig materiaal – en bedenk, al het materiaal leeft, het zijn wezens van primitieve aard – naar zich toe. Uit die enorme gaswolken ontstaat een semi-etherische nevel. Die nevel gaat roteren en wordt heel geleidelijk iets stoffelijker.

De volgende fase is: de nevel gaat binnen het melkwegstelsel op pad en wordt een komeet. Daarbij passeert hij meerdere zonnestelsels. In elk ervan trekt hij die elementen tot zich die bij hem horen.

Ten slotte arriveert de komeet op de plek in het melkwegstelsel waar deze hoort, op grond van vroegere karmische banden. Een planetaire komeet bijvoorbeeld komt terug in het zonnestelsel waartoe hij behoort, wat *zijn* zonnestelsel was in zijn vorige levensperiode. Een zonnekomeet komt

precies terug in de constellatie van zonnestelsels waar hij ook in zijn vorige cyclus deel van uitmaakte, en zal binnen die constellatie een compleet zonnestelsel gaan vormen. Eenmaal veilig en wel beland in zijn eigen zonnestelsel, transformeert de komeet zich langzamerhand in een planeet. Zijn baan wordt steeds cirkelvormiger terwijl zijn bol zich geleidelijk verstoffelijkt. Jonge planeten bestaan uit etherischer materiaal dan volwassen planeten. Planeten als Saturnus en Jupiter zijn jong, zij zijn nog in hun kinderjaren. Daarom hebben hun substanties nog enigszins etherische kenmerken.⁽⁵⁾

De geboorte van een mens

Herkennen we emanatie ook bij de menselijke geboorte? Zeker. Wat gebeurt er? De straal van bewustzijn van de incarnerende ego maakt contact met een passende zaadcel en eicel, of preciezer gezegd, met de twee wezens die in en achter de zaadcel en eicel werken. In een deel van de gevallen leidt dat tot een bevruchting. De bevruchte eicel is in feite het magnetisch centrum waarover hiervoor is gesproken. Die ene cel trekt talloze andere celwezens en atomaire wezens aan, die allemaal één ding gemeenschappelijk hebben: ze worden aangetrokken tot de karakteristiek van de mens in wording.

De vader en moeder spelen een noodzakelijke rol bij de bevruchting. De moeder is voorts nodig als beschermende sfeer tijdens de embryonale groei. In feite functioneert de moeder gedurende negen maanden als een kanaal en een werkplaats: de wezens die het magnetisch centrum van het embryo aantrekt, gaan via de moeder naar het embryo.⁽⁶⁾ Nadat het kind geboren is, hebben de ouders én alle andere betrokkenen bij de opvoeding een belangrijke beschermende en stimulerende rol, tot het kind helemaal volwassen is. ‘Volwassenheid’ wil zeggen dat de menselijke ego alle aspecten van zijn karakter en vermogens weer geactiveerd heeft, inclusief zijn morele en intellectuele capaciteiten. Pas dan is hij in staat zelfstandig en verantwoord zijn keuzes te maken in het leven.

Kun je de geboorte van mens en planeet vergelijken?

Het vergelijken van mens en planeet is in feite heel lastig, omdat er zich wat de mens betreft een uitzonderingssituatie voordoet: bij de mens zijn er gescheiden geslachten, een vader en een moeder. Gescheiden geslachten vinden we bij planetaire wezens niet. Bij de mens zien we voorts een periode van zwangerschap binnen het fysieke lichaam van de moeder. Ook dat zien we bij planeten niet: planeet

taire bollen krijgen geen ‘baby-planeetjes’.

Deze splitsing in vrouwen en mannen is volgens de Theosofie een bijzonderheid van onze *huidige* evolutiefase. Voordat die splitsing in geslachten optrad, omstreeks twintig miljoen jaar geleden, waren wij mensen lichamelijk gezien tweeslachtig (droegen we beide geslachten in ons) en dáárvóór waren we zelfs compleet geslachtloos. Onze lichamen zagen er toen ook heel anders uit: veel bolvormiger en etherischer dan nu. In die eerste, geslachtloze toestand plantten we ons in eerste instantie voort door deling en later door knopvorming.

In de toekomst, en niet eens in de heel verre toekomst, zullen wij mensen overgaan op een edeler, minder dierlijke manier van voortplanting. Dan zullen er geen vrouwen en mannen meer zijn, maar alleen *mensen*. In die periode zullen we ook geleerd hebben om elkaar als reïncarnerend, spiritueel groeiend mens te zien en veel minder waarde te hechten aan de oppervlakkige verschillen tussen man en vrouw.

Is er toch een parallel te vinden tussen planeet en mens? Als we dat al willen proberen, dan lijkt die parallel eerder te liggen in onze oorspronkelijke fasen van deling en knopvorming. Planeten en zonnen worden geboren, omdat ze een deel van een kosmische nevelwolk tot zich trekken en dat deel geleidelijk afsplitsen van het geheel. Je kunt dat inderdaad zien als een soort deling of knopvorming, maar dan op kosmische schaal.

Wij kennen trouwens op aarde vele lagere organismen die zich door deling of knopvorming voortplanten: veel eencelligen en een deel van de planten (stekken). Sommige zeer primitieve dieren als sponzen en wormen groeien uit tot twee organismen als je ze splitst.

Tweede overeenkomst

Een andere parallel tussen de geboorte van mens en planeet is: ook het menselijk embryo maakt een nevel-, komeet- en planeetstadium door. In eerste instantie ontstaat uit de bevruchte eicel een klompje cellen, waar nog weinig structuur in te ontdekken is. Dat is de nevelfase. Terwijl geleidelijk structuren verschijnen, reist het embryo door de eileider, richting baarmoeder. Dat is de komeetfase. Eenmaal aangekomen in de baarmoeder, wordt het embryo aangetrokken tot een specifiek deel van het baarmoederoppervlak, en gaat daar vervolgens ‘wortelen’. Zo breekt de planeetfase aan.⁽⁷⁾

Dat we hier te maken hebben met een parallel, met een overeenkomst, blijkt ook uit het feit dat de embryonale fase bij mens én planeet de meest kwetsbare is. De poging om geboren te worden mislukt nogal eens. We weten sinds

kort dat vele kometen opgeslokt worden door zonnen, indien die kometen niet de juiste snelheid en richting hebben om veilig door een zonnestelsel heen te komen. En we weten ook dat vele jonge embryo's sterven terwijl ze door de eileider en baarmoeder reizen, meestal door interne zwakheden. Bij al dit soort mislukte geboorten zal het achterliggende bewustzijn in relatief korte tijd weer een nieuwe poging doen om geboren te worden.

Derde overeenkomst

Als een baby geboren is, start de kindertijd. Ouders, familieleden, broers en zussen, vrienden, docenten, enzovoort, zij allen zullen, door de wisselwerking met het opgroeiende kind, meehelpen bij zijn fysieke, psychische en geestelijke rijping. Maar onder dat grote aantal betrokkenen is er vaak maar een klein aantal dat een uitzonderlijk grote invloed heeft. Bijvoorbeeld een oom die een muzikaal talent in zijn neef of nicht wakker schudt. Of iemand die het idealisme in een jongere wakker roept. Maar het kan ook gaan om mensen die bepaalde karakterelementen in ons stimuleren ‘door weerstand, door strijd’. Bijvoorbeeld iemand met wie we het slecht kunnen vinden, waardoor we op een gegeven moment leren om met alle soorten mensen om te gaan, of leren om tot zelfstandig denken te komen, enzovoort.

Planetaire wezens worden beïnvloed door letterlijk alle kosmische wezens in de Melkweg, maar er is ook bij een planeet een klein aantal wezens dat een essentiële rol speelt. Dat zijn bepaalde groepen sterren, het zonnewezen van het zonnestelsel waartoe die planeet hoort en zeven specifieke, andere planeten van dat stelsel. Deze zeven planeten houden als het ware speciaal toezicht en hebben een sterk stimulerende invloed gedurende alle groeifasen van de planeet.⁽⁸⁾ Deze zeven worden in de theosofische literatuur vaak ‘de heilige planeten’ van een bepaalde planeet genoemd. De heilige planeten van onze planeet Aarde worden ook met naam genoemd: Mercurius, Venus, Mars,

Jupiter, Saturnus. En dan bedoelen we niet de stoffelijke bollen onder die naam, maar de kosmische wezens die deze bollen bezielen. In dat rijtje van zeven staan ook de Zon en de Maan. Die staan in feite voor twee onzichtbare planeten — maar daarover spreken is nu een zijpad. Kortom: ook een planetair wezen heeft opvoeders nodig die direct toezicht houden. En die heeft hij ook ... en net als bij de mens zijn dat er *meer dan twee*.

Misverstanden rond het woord 'voortplanting' ...

We startten ons artikel met te zeggen, waarom we dit onderwerp in de serie 'Theosofie in de natuur' hebben opgenomen. Belangstellenden en ook leden willen graag onderzoeken of een planetair wezen aan alle kenmerken van een levend wezen voldoet, die we ook bij alle andere wezens vinden. Vaak verwoordden ze hun vraag zo: "Hoe plant een planeet zich voort?" Immers, de biologen zien 'voortplanting' als een van de levenskenmerken, al is daarover wel de nodige discussie.

Dat woord 'voortplanten' hebben we in dit artikel weinig gebruikt, omdat er allerlei sterke misverstanden omheen hangen. Onder andere dat vader en moeder 'een kindje maken'. En dat het erfelijk materiaal van het kind bepaald wordt door een toevallige combinatie van onderdelen van het DNA van de vader en van de moeder. In beide gevallen wordt uitgegaan van een stoffelijke visie op de werkelijkheid: dat de stof oorzakelijk is en dat bewustzijn een soort bijproduct is van de stof. Dat nu is het tegengestelde uitgangspunt van waar de Oude Wijsheid of Theosofia van uitgaat.

De zaadcel en eicel die schijnbaar 'van vader' en 'van moeder' komen, behoren in feite tot de incarnerende ego, dus tot het kind. In feite behoren geslachtscellen tot de hele mensheid. Onze geslachtscellen zijn universele cellen die we van generatie op generatie doorgeven.⁽⁹⁾ Als universele cellen dragen ze alle potenties in zich van de mensheid, zelfs van de mens van de verre toekomst.

Elke incarnerende ego zal zich tot *dé* geslachtscellen aangetrokken voelen die het meest bij hem passen. En dit laatste verklaart ook waarom zijn erfelijk materiaal niet door toevallige factoren maar door zijn eigen bewustzijn, door zijn eigen karakter bepaald wordt. Het DNA van de meest passende zaadcel en eicel weerspiegelt precies de *fysieke* kenmerken van deze ego.⁽¹⁰⁾

Betekenis

Wat voor lessen kunnen we trekken uit de theosofische

kennis over de geboorte van mens en planeet?

We zien hoe alles met alles samenwerkt. Ieder wezen is afhankelijk van vele andere wezens bij zijn geboorte, gedurende zijn uiterlijke leven, bij zijn sterven, en ook gedurende de innerlijke reis die wij 'dood' noemen. Alle wezens komen voort uit een grenzenloze eenheid en dat merken we aan het feit dat we *overall in de kosmos* samenwerking zien.

En we halen uit de theosofische visie op geboorte dat elk wezen in de kern grenzenloos is. We zijn onze lichamen niet, we zijn geen vergankelijke dingen. In feite kan elk wezen, planeet en mens, door stapsgewijze, doelgerichte hervorming steeds beter het grenzenloze in zichzelf manifesteren. Dat is het pad naar groeiende wijsheid en mededogen ... een pad dat geen einde kent!

Referenties

1. Zie bijvoorbeeld over de geboorte van een kosmos: H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, deel 1; G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, hst. 4-10. Over de geboorte van een menselijk wezen: G. de Purucker, *Occult Glossarium*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1993, lemma 'Ego', blz. 72-73; veel diepgaandere informatie geeft: G. de Purucker, *Esoteric Teachings XII - Death and the Circulations of the Cosmos II*. I.S.I.S. Foundation, Den Haag 2015, blz. 87-102.
2. G. de Purucker, *Occult Glossarium*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1993, lemma 'Ego', blz. 72-73.
3. Het emanatieproces werd in diverse artikelen in *Lucifer* beschreven, waaronder: H. Bezemer, 'Als een stroom uit zijn bron'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 25, nummer 1, februari 2003, blz. 22-28; B.P. Barth, 'Emanatie – Leven binnen Leven'. Bijdrage aan I.S.I.S. Symposium nr. 8, 2006. Verschenen in *Lucifer*, jaargang 28, nummer 3-4, juni-augustus 2006, blz. 13-17.
4. G. de Purucker, *Esoteric Teachings IV. Galaxies and Solar Systems: their Genesis, Structure and Destiny*. I.S.I.S. Foundation, Den Haag, blz. 12-38.
5. 'Recent onderzoek aan de planeet Jupiter'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 40, nummer 4, augustus 2018, rubriek 'Gesignaleerd', blz. 134-136.
6. H. Bezemer, 'Occulte embryologie, deel 1'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 28, nummer 6, december 2006, blz. 110-117.
7. Zie ref. 6, blz. 116.
8. Zie ref. 2, lemma 'Zeven Heilige Planeten', blz. 253. Meer informatie geeft: G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, zie in de index onder 'Planeet(-en), Heilige'.
9. Zie ref. 6, blz. 114; en: H. Bezemer, 'Het geboorteprocess onder de theosofische loep'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 29, nummer 2, april 2007, blz. 58-59.
10. B. van den Noort, 'Waarom erfelijkheid zich zo lastig laat voorspellen'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 39, nummer 3, juni 2017, blz. 87-92.

Uw Vragen

Geweten

Wat verstaat u onder het geweten? Heeft elk mens een geweten?

Antwoord

Ja, maar of hij er gebruik van maakt, is punt twee.

Geweten is de hoeveelheid opgetaste spirituele en ethische ervaringen van dit en alle vorige levens. Ieder mens heeft wel iets geleerd op ethisch gebied in de talloze levens die hij al geleefd heeft. Dus heeft hij een geweten. Diep in ons hart weten we allen dat we bepaalde dingen niet moeten doen. Als we iets willen doen, waarvan we diep in ons hart weten, dat we het niet moeten doen, dan waarschuwt het geweten ons. Poëtisch wordt het dan wel ‘de stem van het geweten’ genoemd. De vraag is alleen: luisteren we altijd naar ons geweten?

Het geweten is ook niet feilloos, want we hebben nog te weinig spirituele ervaringen meegemaakt om bij alle ethische kwesties een juiste keuze te kunnen maken. Ons geweten groeit dan ook naarmate we meer spirituele ervaringen hebben.

De aard van ons ZELF: Ātman

Is het Zelf van het *Ken u Zelf* dat in de tempel van Apollo gegraveerd stond, hetzelfde als Ātman?

Antwoord

Ja, dat klopt! Het Zelf is de goddelijke kracht in ons. Het bestaat op zijn eigen

goddelijk niveau. Het is de relatieve top van de menselijke hiërarchie. Het menselijke bewustzijn is een hiërarchie met verschillende gelaagdheden. De top ervan is het Zelf, Ātman, waaruit de andere beginselen, de andere levensde krachten in de mens, voortvloeien. Het is voor ons heel moeilijk om iets van Ātman te begrijpen. Het is puur bewustzijn. Het heeft een bereik dat het melkwegstelsel omvat. Het is zeker niet de ego. De ego kun je omschrijven als ik-ben-ik. Ātman is het ik-ben.

Bij geïncarneerde mensen hebben de lagere aspecten van Ātman eigenschappen en hoedanigheden aangenomen, waardoor een link met Buddhi ontstaat, en vanuit daar weer met Manas (denken). Zo wordt de gehele menselijke hiërarchie opgebouwd.

Het is dus belangrijk te weten dat wij allen, in de kern van ons wezen, Ātman zijn, een innerlijke god, met een bewustzijnsbereik dat het hele melkwegstelsel, zowel de innerlijke als uiterlijke kanten ervan, omvat. Wij mensen zijn werkelijk edele wezens!

Vraag

Komt er na Ātman nog iets?

Antwoord

Paramātman. Dat betekent ‘het Opperste Zelf’. Dus zelfs nog verder, nog grootser, nog edeler dan Ātman. Voor ons zijn dit theoretische verschillen, omdat we al nauwelijks ātmisch bewustzijn kunnen ervaren, laat staan wat zich daar boven – of beter gezegd: nog meer innerlijk – bevindt. Niettemin is het goed hier toch bij stil te staan, omdat anders de idee zou kunnen ontstaan

dat er ergens een grens is. En er zijn geen grenzen. Dus ook boven of binnenin Paramātman is er nog iets wat nog verhevener is, enzovoort.

Vraag

Zou boven de tempel van Delphi niet veel beter hebben kunnen staan: *Wees uw Zelf* in plaats van *Ken u Zelf*.

Antwoord

Dat zou gekund hebben, maar dan hadden we een stap – een inwijdingsgraad – overgeslagen. We moeten eerst een beeld hebben van wie we werkelijk zijn. Daarom is het zo goed ons voorstellingsvermogen te gebruiken en een beeld te maken van een edel, onzelfzuchtig en mededogend bewustzijn. We zullen dan steeds meer glimpen van ons Zelf opvangen en ons steeds meer en inniger verbonden weten met onze medemensen en al wat leeft. Dan zullen we op een gegeven moment – in een al hoge inwijdingsgraad – zoals dat zo prachtig wordt geformuleerd, van aangezicht tot aangezicht met onze eigen innerlijke god komen te staan. In een nog hogere fase zullen we helemaal één met ons Zelf worden. We weten ons dan één met de gehele kosmos.

Vraag

Is in het Buddhisme Ātman niet iets anders dan in de Theosofie? Want als ik het goed heb, kent het Buddhisme helemaal geen zelf.

Antwoord

Ogenschijnlijk lijkt dat zo. Maar die verwarring komt door de uiterst subtiele en moeilijk te begrijpen aard van

Ātman. De fout die soms gemaakt wordt – wat overigens begrijpelijk is gezien de aard van deze zeer spirituele zaken – is dat men Ātman voorstelt als een eeuwig principe, iets wat onveranderd zichzelf blijft. Dat is echter niet het geval. Want hoe hoog en hoe spiritueel en goddelijk Ātman voor ons ook is, het is niet het eindpunt, het is niet een absoluut volmaakt iets. Met andere woorden: op zijn kosmisch, ātmisch niveau is ook het ZELF onderhevig aan verandering. Ātman groeit, evolueert, wordt nog groter. We spraken zojuist al over Paramātman. Elk Ātman zou mettertijd een Paramātman worden. Houdt het daar dan op: nee, de groei gaat grenzenloos door.

Welnu, in de Ānanda-sūtra werd door de oningewijde monnik Vacchagotta aan de Buddha de vraag gesteld of er een zelf in de mens is, waarop de Buddha zweeg. Vervolgens werd hem gevraagd of er geen zelf in de mens was. Hij zweeg weer. Later vertelde hij zijn toegewijde discipel Ānanda dat elk antwoord tot verwarring zou hebben geleid. Had hij bevestigd dat er een zelf was, dan had hij de verkeerde gedachte gevoed dat er in de mens een onveranderlijk iets zou zijn. Hij had dan een onwaarheid gesproken. Had hij daarentegen gezegd dat er geen zelf in de mens was, dan had hij steun gegeven aan de atheïstische gedachte dat er na het leven niets van de mens zou overblijven, hetgeen evenzeer bezijden de waarheid is.⁽¹⁾

Er is daarentegen sprake van *relatieve onsterfelijkheid*. En dat houdt in, dat er altijd *iets* is – noem het de godsvonk, noem het de monade of de monadische essentie – dat voortdurend van de ene naar de andere fase gaat. Het sterft voortdurend, maar wordt tegelijkertijd ook geboren. Het sterft in een oude fase. De vorm is te klein geworden en precies zoals een slang zijn huid afwerpt, sterft het bewustzijn in die

oude vorm en wordt in een nieuwere, ruimere, grootsere vorm geboren. Het kind moet sterven wil de volwassene geboren kunnen worden. Dat iets is er dus altijd, is er altijd geweest en zal er altijd zijn, maar het verandert ook altijd. Zulke metafysische gedachten zijn niet gemakkelijk te doorgronden. Daar moet je lang over peinen.

Referentie

1. www.purifymind.com/AnandaSutra.htm; zie ook: HPB, *Sleutel tot Theosofie*, TUP, blz. 75.

Rituelen

Ziet u rituelen ook als een soort sprookjes? We zien bijvoorbeeld allerlei rituelen in de katholieke kerk. Waarom zijn die rituelen nodig?

Antwoord

Nee, die rituelen zijn niet nodig. Ze leiden soms eerder af dan dat ze bijdragen tot spirituele groei. Rituelen zijn bedoeld voor mensen die nog niet geleerd hebben zich te concentreren op de hogere aspecten in zichzelf. In dat opzicht kun je ze goed vergelijken met de zijwieltjes bij fietsen, die kinderen soms nodig hebben als ze leren fietsen. Als ze eenmaal kunnen fietsen, zijn die wieltjes eerder een belemmering dan een steun.

Zo kan een bepaald ritueel, wierook, een kaarsje wellicht, voor een bepaalde sfeer zorgen, waarin het gemakkelijker is je te concentreren op geestelijke zaken. In dat opzicht is er niets mis. De meesten van ons hebben zo iets nodig. Op het moment echter dat je in het ritueel zelf te waarheid meent te zien, of als je denkt dat het ritueel nodig is om die waarheid te zien, dan focus je je op illusies. En dan spreken we nog niet over de priesters die het ritueel ver-

zorgen en die menen dat zij degenen zijn die de waarheid vertegenwoordigen. Dat vindt bijvoorbeeld plaats bij de brahmanen en in de katholieke en orthodoxe kerken. Dat ritueel geeft de priester de schijn van heiligheid en macht. Het stompt de intuïtie van de gelovigen af. Mensen denken niet meer na. Spiritualiteit degradeert dan tot blind geloof.

Vraag

Overall in de wereld zijn maatschappelijke rituelen. Dan hoor je ergens bij. Ik zie dat steeds sterker worden. Ik kan me niet voorstellen dat rituelen eens niet meer nodig zijn.

Antwoord

Zo denkt de kleuter die leert zwemmen ook dat hij nooit zonder die bandjes kan blijven drijven. Maar als hij blijft oefenen, dan heeft hij die bandjes echt niet meer nodig.

Nu hebben vele mensen nog een maatschappelijk ritueel nodig om zich ergens bij thuis te voelen. Naarmate de mens universeler wordt, zal die behoefte verdwijnen. Hij weet zich dan thuis in heel de kosmos.

Zintuigen

Wij mensen hebben volgens de Theosofia zeven zintuigen. Vijf zijn ontwikkeld. Welke twee moeten nog ontwikkeld worden?

Antwoord

Zintuigen behoren tot het menselijke voertuig. Dat voertuig is een instrument waarmee we in deze aardse sfeer ervaringen kunnen opdoen. De zintuigen zijn als het ware de poorten waardoor we onze omgeving kunnen leren kennen.

In de loop van de menselijke evolutie

hebben vijf zintuigen zich ontwikkeld en wel in deze volgorde: gehoor, tastzin, gezichtsvermogen, smaak en reuk. In onze verdere evolutie zullen we deze zintuigen verder vervolmaken, want dat zijn ze zeker nog niet. Bovendien zullen we inderdaad twee nieuwe zintuigen ontwikkelen.

Het is heel moeilijk je die twee voor te stellen, precies zoals het voor een blinde heel moeilijk is voor te stellen wat kleuren zijn en precies zoals het in vorige grote cycli, toen de reuk nog niet was ontwikkeld, voor de toenmalige mensen – wij in vorige tijdperken! – het heel moeilijk was zich voor te stellen wat reuk is.

Gottfried de Purucker (*Esoteric teachings* deel VI, blz. 28 e.v.) leert ons dat het zesde zintuig iets heeft van het gevoel, het tweede zintuig. Dat gevoel brengt ons in contact met de buitenwereld. Het zesde zintuig betekent echter geen fysiek voelen, maar het is iets wat ons in contact brengt met de ‘binnenwe-

reld’. Een vage aanduiding van dit zesde zintuig is het hebben van een ingeving dat iets goed of verkeerd is om te doen, een voorgevoel van dingen die komen gaan en wat *daarom* beter is om te doen of te laten. Het is geen ethisch besef: dat is een veel innerlijker vermogen en staat los van het functioneren van lichamelijke zintuigen. Wij mensen kunnen continu handelen vanuit ons geweten, vanuit ons gemeenschapsbesef, ook als we het zesde zintuig nog niet hebben ontwikkeld. Nee, we doelen op een toekomstig zintuig dat iets etherischer informatie over onze omgeving doorgeeft dan we momenteel krijgen. Nog moeilijker is het om iets te begrijpen van het zevende zintuig. Waar het zesde zintuig in zeker opzicht tot dezelfde sfeer behoort als het tweede, zo behoort het zevende zintuig tot de sfeer van het gehoor, het zintuig dat we als eerste ontwikkeld hebben. Je zou het wellicht het best kunnen omschrijven als intuïtie, die je naar believen aan en

uit kunt zetten.

Beide zintuigen zullen ook met het verstrijken van de eeuwen hun specifiek fysiek orgaan ontwikkelen. Maar het is altijd het bewustzijn dat de leidend factor is, want alle zintuigen zijn functies van het menselijke bewustzijn dat zich in een voertuig manifesteert. Overigens: we moeten de zeven zintuigen niet zien als zeven losstaande organen. Het zijn uitingen van slechts één functie, één zintuig: waarnemen. Een aanwijzing hiervoor is, dat zintuigen in elkaar besloten liggen. Het is mogelijk te horen met je ogen en te zien met je oren, of te zien met je tastzin. Dat sommige mensen dit kunnen is algemeen bekend en wordt synesthesie genoemd.

Hoe maakt een leraar in een leerling iets wakker?

Door resonantie. Zoals een snaar gaat trillen, als een andere snaar die in dezelfde toon gestemd is, wordt aangeslagen. Je moet ervan uitgaan dat iedereen oneindige mogelijkheden en vermogens heeft. Maar veel van die kwaliteiten slapen nog. Ze zijn latent. Ze liggen als zaad in de aarde te wachten tot de lentezon komt om die zaden te wekken. Als een leraar zijn spirituele aandacht richt op de nog slapende spiritualiteit in zijn leerling, stelt hij die leerling in staat die vermogens in zich te herkennen en te ontwikkelen. Dat is iets wat feitelijk altijd gebeurt. Als een ouder verhalen vertelt aan zijn zoon of dochter, vragen stelt of vragen beantwoordt, dan richt hij zich ook op bepaalde nog slapende vermogens van het kind, die daardoor gewekt worden.

Symposium

Waarom hebben we niet de leiders die we nodig hebben? Waar zijn ze? Hoe herkennen we ze?

Tijdens dit symposium laten we zien dat wáár leiderschap nooit op het uitoefenen van macht, maar altijd op inspiratie berust, het van binnenuit stimuleren.

Hoe gaat dit mystieke proces in zijn werk? Hoe ontwikkelen we leiderschap in onszelf? En hoe krijgen we de leiders die we nodig hebben voor een harmonieuze wereld?

Wanneer: 7 september 2019 vanaf 10.00 uur

Waar: New Babylon (2e etage), Anna van Buerenplein 29, Den Haag

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van
den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactieadres: Joke de Jong-van Wijk,
Mosselkreekstraat 53,
4335 TG Middelburg,
Tel. 0118-436394
(b.g.g.: 070 - 346 15 45)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijzen:
Papieren abonnement
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Digitaal abonnement
€ 15,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 2,50
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.stichtingisis.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

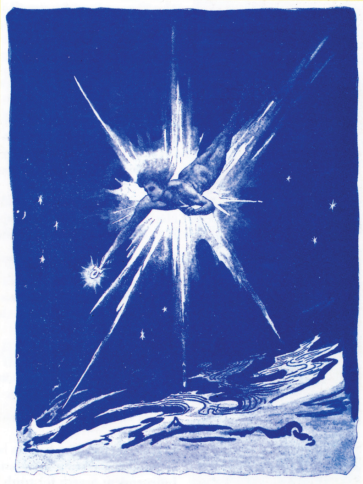

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)